

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfel iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnének.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákoczy-utca 46. sz.) intézendők.

Jézus utolsó útja.

II.

Jézus eme nagy esemény után még körülbelül egy hétig időzött Caesarea Philippi környékén, azután utolsó útjára indult, fel Jeruzsálembe. S az az útja gyalázatból örök dicsőségbe vezető út vala, mint eleve megjövendölte volt.

Nem szándékunk kiterjeszkedni emez út minden egyes részletére, csak a főbb útközi eseményeket érintjük s tekintetünket most, a nagyhétnek küszöbén, főként a végkifejlésre, Jézus útja két nagy s ellentétes főeseményére: a Virágvasárnap dicsőségére és a Nagypéntek gyalázatára irányítjuk, hogy ennek gyalázatában szemléltethessük az Ő igaz dicsőségét, halálában életének örök megdicsőítettését.

Péter nagy hitvallástétele után a hatodik nap történt, Jézus magához vette a tanítványok közül Pétert, Jánost és Jakabot, legbizalmasabb körét s felvitte őket egy nagy magas hegyre. Mely hegy volt az, erre feleletet evangéliomaink nem adnak.* Mi se találgassuk. Nem is ez a fő dolog, hanem a cél, a mi végre Jézus odavitte őket s e cél volt, hogy legalább ők lássanak tisztán, legalább ők értsék s tudják meg, ki az ő Mesterük?

Feltárja előttük bizalmas beszélgetésben viszonyát az ő-szövetség két legnagyobb alakjához, Mózeshez, mint az isteni törvény és Illéshez, mint az isteni próféta képviselőjéhez. Mózes megvetette Izraelben az Istennel való szövetség és közösség alapját a külső theokratikus életben. S mit teszen Jézus? E szövetséget és közösséget tökéletességre viszi, megnyitja a külső igazságosság talaján a belső, vagyis ama jobb igazságosság tiszta, örök életre buzó forrását oda bent az emberi szív mélyén. Mózes megigazította a cselekedeteket, Jézus megigazítja

* A hagyomány a Tabor hegyét említi.

magát a cselekvő személyiséget. Illés és általan a próféták küzdöttek a merő külsőségekbe vesző istentisztelet és a belső igazság nélkül szükölködő törvényszerű életirány ellen s követelvén az oltári áldozatok helyett a szívnek áldozatait, az érzelmek tisztaságát, hirdették eleve a jobb kort, mely után a nemesebb lelkek epedtek, midőn Isten maga lakik majd népével, mikor eljő majd Sionból a Szabadító és elfordít Jákóbtól minden gonoszságot és ad nekik új szellemet. S mit teszen Jézus? Beteljesíti a próféták reményét: megalapítja Isten országát, amaz új szövetséget, melyben az Istennel, mint kegyelmes mennyei Atyjakkal az igazi istenfiak hit által való szellemközösségbe lépnek s imádni és szolgálni fogják őt lélekben és igazságban s mely országnak s szövetségnek soha sem lesz vége, mert az maga az Istenben való örökélet.

Ezt magyarázta nekik s a tanítványok úgy érezték, mintha Jézus mind feljebb és feljebb emelkedne lelki szemük előtt, mintha szent alakját valami csodás mennyei fény ragyogná körül s mintha ők maguk is immár nem a földön, hanem fent a magasságos égben s égi társaságban, Mózesel, Illéssel s Jézussal, hitük eme megdicsőült hőseivel együtt volnának s a beszélő Jezust még mindég hallgatva hallanák: „Ez az én szerelmes Fiam, kibem gyönyörködöm!”

Pedig, hogy abból a fényes világból újra alászállnak, felébrednek s szemüket felvetik, nem látnak ők senkit, hanemha egyedül Jezust. A fényes kép eltűnt, az égi szózat elhangzott s előttük a rideg való, a mely merő tagadása mindannak, a miről vágyó lelkük álmodozott. Az a Jézus, a ki előttük van, hogy lejöttek volt a hegyről, egészen mást beszél. Ez a Jézus rájuk parancsol: „Ne mondjátok senkinek, a mit látatok, mignem az emberfia a halálból feltámad.” De ők nem értik meg sem azt, hogy miféle halálról, sem azt, hogy miféle feltámadásról be-

szél. Megjegyzik a szót s inmentül csak úgy maguk közt vitatják.

Nincs hát csak egy, a ki tudja: mi a célja voltaképp' a Jeruzsálembe való felmenetelnek? Ez egymaga Jézus. Ő tisztában van azzal, hogy ő Isten Fia, tisztában van azzal, hogy neki mint Isten Fiának és felkentjének az Isten országát kell megalapítania, de tisztában van azzal is, hogy ez országot itt a földön csakis a halálán át valósíthatja meg, hogy a halál kapuja vezet át az igazi, az örök életbe és örök dicsőségbe. Azért megy tovább a szent város felé, hogy az utolsó nagy harcot megvívja ellenségeivel, hogy elvégezze a dolgot, melyet Atyja reá bízott, hogy a halálban győzze meg e világot s a halál útján dicsőíttessék meg. Az Ur, az ő Istene és Atyja akarja, hát legyen meg az ő szent akaraja.

Caesarea Philippi környékétől, az Ur színe elváltozásának hegyétől Jeruzsálemig nagy az út. Legegyenesebb irányban Galileán és Samarián keresztül mintegy kétnapi járó föld. Galileát ugyan kikerülhették volna és ez kívánatos is lett volna, hiszen élt még a vérszopó Heródes Antipas, ámde kegyeletes szívök önkéntelen arra felé vitte őket, hogy a völgyes halmos szép hazát, szülőtte földüket s eddigi működésüknek áldott színhelyét még egyszer s tán utoljára meglátassák.

Bejárták hát az ismeretes szép vidéket. Megálltak a kedves Genesaret tava partja mellett vonultukban, a hol édes-bús emlékek soka rajzolta körül lelküket, megnézték még egyszer a halászbárkák helyét, a honnét emberhalászatra szólítá őket a Mester, beszélgettek, — nem; Jézus beszélt csak hozzájuk önmagáról s róluk, biztatva és bátorítva őket, mondván: „Az embernek fia emberek kezébe adatik és megölik őt, de megöletése után harmadnapon feltámasztatik.“ Azok pedig most sem érték meg e nyilatkozatot s mégis féltek megkérdezni őt. (Márk. 9. 31.)

Hogyan is értették volna meg! Zsidós reményben elfogult lelkük meg nem tudott barátkozni a Messiás halálának hihetetlen gondolatával. Sejtették is ők, hogy a Mesterükön elkövetendő erőszakos halál, mint emberek ténye, Isten dolgát meg nem rontja, hogy az Istennek van hatalma a gyalázatot is dicsőségre változtatni, Fiát a halálban is megdicsőíteni.

Ők egészen másról álmodoztak. Mig a Mester a közel halálról beszélt, ők az úton egymás között azon vitakoztak: ki lesz majd közülök a legnagyobb a Messiás országában!

Majd betértek Kapernaumba is, a Jézus városába, s a Mester itt is tanítványával foglalkozott. Megkérdezte tőlük a Péter házában: „Miről értekeztek egymás között az úton?“ Ők pe-

dig hallgattak. Erre a mester a szívükbe látva értésükre adta, hogy: „A ki első akar lenni közöttetek, az mindennek között utolsó legyen és mindennek szolgálja.“ (Márk. 9. 34—35.) A mit még kevésbé értettek meg. Azért példát mutat nekik egy kicsiny gyermekben, mondván: „Ha olyanok nem lesztek újra, mint a kis gyermekek, nem mehettek be a mennyekországába.“ Igen, nektek újjá kell születnetek s az életet, mint a gyermek, elülről megkezdenetek, levetkezvén az ő-embert minden gyarlóságával és bűneivel s akkor helyetek lesz az én országomban. S e témáról beszélt tovább-tovább igen sokat nekik s a mit mondott, az a gyermekek apotheosisa vala. Önönmagát teljesen azonosítá a kis gyermekekkel. „A ki egy ily gyermek gondját felveszi, nekem veszi fel gondomat és ha nekem veszi fel gondomat, nem nekem veszi fel, hanem annak, a ki engemet elküldött.“

Mily felséges perspectiva! Istent látni a magukkal jó tehetetlen kis gyermekekben is. S ezt kijelenteni egy oly korban és körben, a hol a gyermek önmagában való feltétlen isteni értékéről még csak sejtelemmel sem bírtak. A pogány népeknél ugyan e részben is előbb voltak a zsidók. Mert, míg azok a gyermeket csak házi, — eladható, megvehető, sőt el is pusztítható — portékának tekintették, — ezek nem ugyan azért, a mik, hanem azért, a mikké lesznek majd, mint a szent theokratia tagjai, — gondos nevelésben részesíték. S ime, most előáll Jézus és értésükre adja, hogy nem ti, — ez ártatlan kisderek a szent theokratia tagjai, ezek a gyermekek Isten gyermekei. S éppen azért — pár nappal utóbb, midőn egy faluba érve, az édes anyák arra a futó tüzként terjedő hirre, hogy jön a kapernaumi próféta, elébe hozzák kicsinyeiket, hogy megilletné őket, a tanítványok pedig feddő szóval visszatarták őket, Jézus szinte bosszankodva mondá nekik: „Engedjétek hozzám jönni e kis gyermekeket és el ne tiltsátok őket, mert ilyeneké a mennyekországa.“ S legott hozzátette mintegy magyarázatképpen: „Mert bizony mondom néktek, ha valaki úgy nem fogadja az Isten országát, mint a gyermek, nem megyen bé abba.“ És megölelvén őket, kezét rájuk téve, megáldá őket. (Márk. 10. 13—16.)

Méltó dolog e felségesen szép jelenetet megszívlelni. Nagy igazságot szemléltet s még nagyobb titkot árul el. A gyermek ártatlan együgyűségében az igaz keresztyén hit élő symboluma. A gyermek nem okoskodik, nem értelmi reflexios, tudós dogmatizálás és speculatio útján jut el arra az igazságra, hogy neki szüleit szeretnie kell. Ösztönszerű érzés szerint igazodik. Ő feltétlenül bizik s ragaszkodik atyjához, anyjához.

hoz minden körülményben. Hisz nekik és bennük csak ott az édes szülei házában, egyedül ott talál boldogságot. Az édes otthon az ő mennyországába.

A gyermeklelek e bizó és hívő élete, naiv együgyűsége, ártatlansága, alázatossága és megnyugvása példázza az embernek Istenhez, mindnyájunk mennyei Atyjához való természetes és igaz viszonyát. És még valamit. Pélázza a megdöbentő valót a zsidóknál és — sajnos! — nálunk is, hogy mely igen messze eltávolodtunk mi az igaz vallástól.

Zsidó s keresztyén vallásnak csak egy s közös alaptörvénye van: „Szeresd a te Uradat, Istenedet!“ S vallásukban s vallásunkban minden, de minden van, — van iskolás bölcselkedés, dogmatizálás, speculálás, de sok, van törvény-paragrafus és szabályrendelet, emberi hagyomány, szertartás, hokus-pokus, komédia, önhitség, üres gög, felfuvalkodás, türelmetlenség, képmutatás és gyűlölet még több, — csak egy nincs: szeretet.

Bizony ezért nem jutunk be a mennyek-országába!

Jézussal a Jézus vallása is eltűnt e földnek színéről és a Krisztus bennünk nem támasztatott fel!

De hagyjuk ezt! A Mester tovább megy útján, kísérjük őt tovább mi is.

Utközben történt, hogy egy izben a gazdagokról és általán a világi gazdagságról is beszélt. Szokása szerint megint egy példázathoz fűzte isteni kijelentéseit. A példázat a gazdag emberről és a szegény Lázárról szólt. Ismerjük mindnyájan.

A példázat hatása nyomban mutatkozott. Környezetében — s talán épp' e körülmény volt alkalmi ok a mondott beszédre — úgy látszik, több gazdag ember is volt, mert ime egy azok közül egyszerre csak térdre hull előtte s mintha már is félne a gazdag embernek élénken ecsettelt szomorú sorsától, szorongó lélekkel kérdi: „Jó Mester! mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem?“ Jézus megütődik a szokatlan címzésen és legott vissza is útasítja azt, mondván: „Miért nevezessz engem jónak? Nincs jó, csak egy, az Isten!“

Mely nevezetes mondás egy Jézus ajakán! A végesség köréből a lelket fel a végtelenségbe, az örök eszmére, a földről az égbe irányítja. Mi, kik itt lent a föld színén földi testben járunk, tehát még ő a Szent és Igaz ember is csak ember s mint ilyen Istennek, az egyedül való Jónak szolgálja s eszköze. Közös feladatunk: teljesíteni az Ő akaratját, munkálkodni az ő országába eljövételén, ázva, fázva, éhezve, szom-

jazva, küzdve, fáradva, szenvedve szünes szüntelen. Ez a te feladatod is, azért — hisz ismered azokat! teljesítsd az isteni parancsolatokat! A gazdag ifju erre szinte fellélekzve mondja: „Mester! én azokat megtartottam ifjuságomtól fogva!“ Jézus erre mélyen a szemébe tekint s látván, hogy egy komoly törekvésű egyénnel van dolga, megkedvelé őt és szinte kész tanítványává avatni. Azért kiszabja neki a kemény feltételt: Jó, — de egynek mégis hijjával vagy. Ha tökéletes akarsz lenni, eredj, add el mindenedet, a mid van s oszd ki a szegények között és kincsed lesz mennyben; azután jer és kövess engem!“

Ime a legnagyobb követelmény! A törvénynek nem betűje, hanem szelleme, lelke: a feltétlen istenszeretet. Ne részletekben, hanem egészben töltsd be a parancsolatokat: mondj le teljesen e világról s élj teljesen Istennek. Mindent feláldozva, egyet ismerj csak, a mit én ismerek és teszek: Úrból légy szolgává, gazdagból szegénnyé, mindenestől másé, a legszentebb célé, Isten országáé. S ez országért lépj arra az útra, a melyen én megyek: a lemondás, az önfeláldozás, ha kell, a halál útjára. Mert a világi gazdagság után még más áldozat is vár rád. Isten országáért nem nagy ár ez a földi élet sem.

A gazdag ifju elérte a szót: arca borúl, szive fáj s búsan sohajtva távozik, mert . . . sok jószágá volt.

Az Idvezítő csak vagyons nem életáldozatot kívánt tőle egyelőre s ime ő attól is visszaretent volt. E világ szeretete, a gazdagság drágább neki az örök üdvösségnél.

Jézus hagyja békén menni. Erőszakkal senkit sem lehet idvezíteni, de nem állhatja meg, hogy tanítványaihoz fordulva meg ne jegyezze: „Mily nehezen jutnak be a gazdagok Isten országába! Fiaim! mely nehéz azoknak, a kik gazdagságukban bíznak, Isten országába jutni.“ (Márk 10. 17—24.)

A tanítványoknak kemény beszéd ez, szinte meghökkentek rajta. Hisz' e világot és annak javait annyian szeretik s ha szeretik, akkor — kérdik — „Ki idvezülhet hát?“ Jézus nyugodtan válaszol: „Embereknél lehetetlen, de Istennél minden lehetséges.“ Azaz Isten, a ki a kövekből, az a gazdagokból is teremthet fiaikat.

E kijelentésre megnyugszanak a tépelődő lelkek, sőt Péter már szinte kérkedéssel mondja: „Ime, mi mindent elhagytunk és követtünk téged!“ Sőt bizonyos gyermekes érdekléssel azt is hozzá teszi: „Mi lesz tehát velünk?“

Jézus, a jövő jótalomban iránt sem hagyja őket kétségben. A ki — ugymond — én érettem és az evangéliomért hagy el mindent, száz-

annyt nyer, megnyeri az örök életet. De hogy megértsék jól, mit tesz az, ő érette és az evangyéliomért *mindent* elhagyni, most, hogy immár a Jordán völgyébe értek, a honnét Jerikón át a nagy karaván-úton csak egy napi járó föld a szent város, Jeruzsálem, az örök élet jövődö dicsőségének fényes rajzába újból sötét vonásokat vegyít, úgy, hogy környezetét ámulat s félelem szállja meg. „Ime, felmegyünk — mondá — Jeruzsálembe és az ember fia átadatik a főpapoknak és az írástudóknak, kik őt halálra ítélik és kiszolgáltatják a pogányoknak. Azok megcsúfolják, megostorozzák, megpökdösik és megölik őt, de harmadnapon feltámad.” (Márk 10. 32—34.)

Ott, hol egykor megnyílt, ott kezd beborulni most az ég felette. Ő látja már a tolongó sötét felhőket Jeruzsálem felől tornyosodni, reájuk is mutat, de a tanítványok immár e harmadik vészkiáltásra sem ügyelnek. Elhangzik az nyomtalanul. Az ő lelkük előtt most is csak a Messiás országa jövődö dicsőségének mámorító képe lebeg s vetekednek amaz ország diszhelyei fölött. Egyik a Messiás jobbja, másik balja felől ohajt ülni. A többi pedig bosszankodik e miatt reájuk.

Jézust mélyen elszomorítja e kicsinyes versengés s a nagy értellenség, melyet kérdésükkel elárulnak. Hiuságos vágyukat nem elégíti ki, mert az, hogy ki üljön jobbja, avagy balja felől, nem tőle függ, ezt az Isten maga intézi el. Az Isten országában a helyeket Isten osztja majd ki azoknak, a kiknek elkészítették. Ő csak egyet tud, mig itt él e földön, az Atya akaratának kell engedelmeskednie s ő engedelmeskedni fog. De vajh van-e erre erő ő bennük is? Ha van — a mint mondják — ne uralkodni, hanem szolgálni legyen fő vágyuk. „A ki első akar lenni, legyen mindenek szolgálója.” Mint ő, ki azért jött, hogy „életét adja váltságul sokakért.”

S szolgálatának legott nem egy fényes példáját is adta. A vak Bartimeus koldus ott a jerikói út mentén tanúság a mellett, mint a kinek szeme világát adta volt vissza. Aztán felkészült, hogy életét is odaadja váltságul sokakért.

A döntő pillanat elérkezett. Jerikóból meredek úton, kopár és pusztá vidéken keresztül megindult felfelé Jeruzsálembe. Az egész út mintegy hat óráig tart. Gyalogosan mentek egész Bethfagéig. Egy kis falucska az Olajfák hegyének keleti lejtőjén. S csodálatos változás Jézusnál. Mintha csak kicserélték volna! Ki eddig Messiás voltát rejtve rejtegette s bármi nagy dolgot tett, mindenkor parancsként adta ki: „Meg ne mondjátok senkinek!” ki eddig szerényen kitért minden ünnepeltetés elől s utóbbi időben egyébről sem beszélt, mint közeli megaláztatá-

sáról és haláláról, az a szelid Mester most nyilván felfedi, hogy voltaképp' ki Ő? Leveti szolgálóját s úgy akar belépni Izrael fővárosába, a hogy hozzá, mint Messiáshoz, mint Dávid fiához, mint Izrael királyához méltó.

Kiráyilag intézkedik. Bethfagénál megáll és két tanítványának meghagyja, hogy a közeli faluból egy szamarat és annak vemhét, melyen még akkor ember nem ült soha, hozzák el neki. És ha valaki kérdezné őket: Miért cselekezitek ezt? mondják, hogy az Urnak van szüksége azokra. A király parancsol, ki merne véle szembe szállani.

És minden úgy történt, a miként mondta. A szamar és vemhe a kapun kívül, künn a kannarulatnál volt megkötve: a tanítványok eloldották és a Mesterhez vitték.

Szamarra akar ülni s nem lóra, mert keleten s így a zsidóknál is a szamarat nem a szegények nyomorult barmának, hanem a felkent fejedelmek, népfőnökök és bírák békekövettségénél használt diszállatnak tekintették (I. Móz. 22. 3; Birák 5. 10; II. Sám. 17. 23.) s ő most, mint a béke s nem mint a harc fejedelme ohajt bevonulni városába.

Szamar vemhére akar ülni, melyen ember még nem ült volt soha, mert a zsidó nép felfogása szerint a még teher alá be nem fogott állat épp' oly szent, mint az emberkéztől nem illetett kő vagy a fa zsenge gyümölcse.

Aztán ugyancsak tanítványainak meghagyja azt is, hogy adják tudtára Sion leányának, Jeruzsálem népének: „Ime a te királyod jó feléd alázattal ülve szamáron és teherhordozónak vemhén!”

S ez is úgy lön, a miként megparancsolta.

És királyi volt bevonulása is. Nisan hó 10-ike (a 30-ik évben ápr. 2-án) volt az ő életének egyetlen diadalnapja Utja Bethániától kezdve pálma-, füge- és olajfasor között vezettek. A szent város népe, a mint meghallotta, hogy Jézus közeledik, kivonult elébe, hogy méltóképp' fogadja királyát. S legnagyobb részének lelkesedése szinte határtalan vala. Örömeben ruháit az útra teríté s azt az utat, melyen oly régóta nem vonult be már Dávid sarjából származott király, az útmenti fákról levagdalt ágakkal szórta be, miközben az elül és hátul menő sereg ajkán felhangzott az üdvriadó szózat: „Hozsanna a Dávid fiának! Áldott legyen, a ki jő az Urnak nevében! Hozsanna a magasságban!”

És Jézus nem tiltakozik a nép királyünnepelése ellen. Sőt örömmel fogadja, hisz épp' azt akarja most, hogy hadd tudják meg ott fent a királyi városban, hogy — Ő ama Messiás, kiröl

a próféták szóltak, Ő az, kiről írva vagyon — (Zak. 9. 9—10.):

„Örülj, örvendezz oh Sion leánya!
Vigadj oh Jeruzsálem leánya!
Ime a te királyod jő hozzád,
Ki igaz és diadalmas
Szelid és szamárháton ül
Nöstény szamar vehén
Békességet hirdet a népeknek,
Uralkodik tengertől tengerig
S a folyamtól a föld határáig!”

Igy haladtak fel az Olajfák hegyére. S hogy a tetőre jutottak, im egyszerre csak ott, a hol az út a Kidron völgyébe tér, előttük állt az átellenes hegyen a szent város, csillogó pompájában, felséges templomával és palotáival. A nép — a várva várt Királyt kísérve — rajongó lelkesedéssel köszönti a szent várost is, hiszen már látja a káprázatos fényt, melybe a megérkező Messiás alak öltözni, a régi dicsőséget, mely ős falai közt soha nem látott nagyságában ismét megújulni fog.

Csak Jézus áll ott arcán öröm helyett a fájdalom borús vonásával, szívében egy kimondhatatlan kínos érzéssel. S a mint így nézi az ő nemzetének azt a fényes fővárosát és megújulnak és elvonulnak lelke előtt a messze s közel múlt sötét emlékei: a Jahvehoz hűtlen népek minden bűnei és . . . gondol a jövőre, gondol saját sorsára és annak a királyi városnak iszonyatos pusztulására is: fájón égető könnyek lopódnak isteni szemébe és . . . sira. (Luk. 19. 41.) Hiszen földig lerontják azt és fiait és ott benn és nem hagynak követ kövön, mivelhogy fel nem ismerte meglátogatásának idejét.

Aztán haladt tovább az ujjongó nép kíséretében a Kidron völgyén át balra a Siloah halkan csörgedező vize és . . . a Gecsemane kertje mellett be egyenesen a templomtérre s ott újra felhangzott a nép üdvriadó szava: „Hozsanna a Dávid fiának! Áldott legyen, a ki jött az Urnak nevében!”

Ez volt a karének, melynek egetverő hangjainál a templomba lépett, hogy megtisztítsa azt mindazoktól, a kik árúlnak és vásárolnak vala abban, mondván: „Az én házam imádságnak háza, ti pedig latrok barlangjává tettétek azt!”

Ámde ezzel a király-messiási ténynyel, mely őt mint a templom urát mutatta be, véget is ért dicsőséges szereplése.

Utolsó útján úgy vonult be Jeruzsálembe, mint Király, s ugyanazon sokaság pár nap mulva „Feszítsd meg”-gel ajkán, mint közönséges go-

nosztévöt kísérte Jeruzsálemén keresztül ki . . . fel a Golgothára.

De az a veszto út, az ő örök dicsőségének és a mi szabadításunknak útja lön. Ott a kereszt felett borúlt s derült is ki egünk. Azért a ránk jövő nagy héten szálljunk magunkba. Kísérjük Idvezítőnk utolsó útjára s bűnbánó alázatos szívvvel követve őt tanuljuk meg tőle, hogy az egyetlen igaz áldozat Isten országának s ez ország igazságának életünkkel s vérünkkel való szolgálata. S akkor a gyalázatban is dicsőség, a halálban pedig örök élet leszen osztályrészünk. S akkor a mi édes Idvezítőnk nem egy napig, — hanem örökké fog királykodni köztünk az Ő s a mi országunkban.

Dr. Massnyik Endre.

Presbyteri rendszerünk és a zsinati törvénytervezet.

Tengernyi elfoglaltatásom között sem hagy nyugodni egy dolog, mely gyökeres átalakulásnak, esetleg reform. egyházunkban bekövetkezéshető szakadásnak csiráját rejti magában. És csakugyan úgy látszik, hogy rejtőzködik, lappang az. Vagy talán az én szűk ismeretkörömön kívül már annyira ki is fejlődött egyesek lelkében, hogy senkinek föl nem tűnik; természetesnek találja mindenki?

Hát, ha mindenki természetesnek találna is, én óvást teszek ellene és azokat, kik talán figyelmeztető szóm után velem egy véleményen lesznek, föl hívom, tömörüljünk most meglevő presbyteri rendszerünknek — melyet az idő kiprobált hazai viszonyaink között — fenntartására; mert a törvénytervezet annak gyökerére vetette a fejszét.

Mig ugyanis eddigi egyházalkotmányunkban a zsinatpresbyteri rendszer úgy alakult ki és az egyházi törvény is ezen felfogásban volt, hogy a presbyterium a magyar ref. egyházak erőforrása; most a törvénytervezet „hatóság”-nak minősítvén az egyházközséget: az egyes gyülekezetek tagjainak összegére, az egyházközségre ruházta át azon jogos hatáskört, mi eddig a presbyteriumoknak volt fenntartva; a törv.-t. szerint az egyházközség a jog mindenkiben s jogának egy részét a presbyterium által gyakoroltatja.

Sem nekem nincs most időm, hogy tanulmánynyal álljak elő e téren, sem a magyar ref. egyháznak nincs ideje, ha a zsinat ez évben összeül, hogy addig előre vigye e nagy fontosságú elvi kérdést. Lelkész-értekezletünkön én előhozakodtam aggályaimmal, s ott Lencz Géza barátomtól azt a felvilágosítást nyertem, hogy Amerikának valamelyik államában már tényleg megtörtént az, a mitől én féltem református egyházunkat a törv.-terv. javaslatának elfogadásával; megtörtént a szakadás. Mig egyik része az ottani ref. egyháznak a régi presbyteri rendszert kívánta fenntartani, a másik arra az alapra helyezkedett, mit a törv.-t. foglal magában. Ő azt mondja, hogy ez utóbbi irány diadalmaskodott s a régi presbyteri rendszer hívei számban, erőben megfogytak.

Talán, ha ki lenne mutatva az új elv elfogadhatósága; ha a köztudatba már átment volna az: meg-

hajtánám fejemet és megadnám magamat. Azonban akkor is csak feltételesen: mert az egyház, illetve gyülekezet minden dolgának vezetésére nem találok igazoltnak az evangéliumban.

Én hatóságnak azt a szervet tartom úgy az egyházi, mint a politikai téren, a mely nemesak valamely kiszabott esetben az eléje terjesztett ügyeket jóváhagyja, vagy elveti, mint a hogy eddig az egyh.-községi gyűlés eljár, hanem a melynek joga van vezetni, kezdeményezni, kormányozni, intézkedni és a mely felelős, tehát a mely szerv él s a mely már alkotásánál fogva is olyan, hogy képes mozogni, a mire a nagy tömeg nem alkalmas. De különösen egyházi téren megengedhetetlennek tartom, hogy hatósággá tétessék a tömeg s a lelkiekben való intézkedés joga is reá ruháztassék, mint a hogy kontemplálja a törv.-t. a 14. §. a p) második bekezdésének 4-ik sorában, mikor azt mondja, hogy az egyházközséggondoskodik az evangéliumi igehirdetésről.

Én azon meggyőződésben vagyok, hogy ref. egyházunknak a hatóságai csak részben kapják a jogot és megbízatást a gyülekezettől vagy egyházközségtől; a lelkiekben a mi fejüktől az Ur Jézus Krisztustól nyerik azt és az egyház egyetemének legfőbb szervezetétől, a zsinattól.

Hirtelenében vettem papírra gondolataimat; azt kérem: ne azt nézzék, hogy ki és miképpen mondja ezeket, hanem, hogy mit mond és a tudósok álljanak elő és vitassák meg a kérdést, nyugtassák meg az aggodalmaskodó lelkeket.

Ha olyan jogkörrel, mint a milyen tervezve van hatósággá tesz-zük az egyházközséget: ki áll jót róla, hogy nem áll-e elő valaki, talán már a közel jövőben és azt a mi a törvény betűiben áll, nem fogja-e a gyakorlatban is követelni az egyházközség részére, a presbyterium rovására; annyival is inkább, mikor a tapasztalat azt bizonyítja, hogy annak az egyházközségnek szavát sem kellett fölemelni s a 3-ik zsinat már a 15. §. szerint határozatot hozhat nemesak azon esetekben, melyek az E. T. 18. §-ában fel vannak sorolva, hanem a 14. §-ban felsorolt ügykörben is. Caveant Consules!

E soraimmal azonban mereven elzárkózni nem kívánok s indítványom csak az, hogy míg e nagyfontosságú kérdés elvi és gyakorlati szempontból tisztázva nem lesz: az egyesek, az egyházmegyék és egyházkerületek hassanak oda, hogy egyh.-törvényünknek az a része, mely az egyházközségekről és presbyteriumokról intézkedik a közelebbi zsinat alkalmával hagyassék meg úgy, a mint az E. T. könyvünkben most meg van állapítva, természetesen a gyakorlati élet terén szükségesnek látszó intézkedések beillesztésével.*

Győry Lajos.

kenderesi ref. lelkész.

Én ezt a kérdést nemesak felvettem, hanem erőmhöz mérten tisztáztam is már lapunk 1902-ik szept. 13-án megjelent számának vezércikkében, midőn a „debreceni indítványt” bírálván, kimutattam, hogy „az az állítás, mely oly könnyedén van odavetve a debreceni indítványban s a melyre indítványozó, úgy látszik, kiváló súlyt helyez, hogy t. i. „a gyülekezeti tagoké minden jog” . . . nem minden vonatkozásában állja ki a bírálót! Mert a tényállás az, hogy mikor Kálvin az új egyházalkotmányát koncipiálta s arra nézve a fundamentumot magában a szentírásban kereste, nem arra gondolt, hogy a presbyterium s általában az egyházkormányzat jogai a „gyülekezeti tagok” jogaiból folyjanak. Szerénce a lelkészek és a presbýterek nem a gyülekezetet, hanem a Krisztust képviselik, éppen úgy, mint akár melyik monárehikus államban a hivatalnokok magának a monarchiának „repraesentálói” stb. stb. Felhívom a cikkíró urnak becses figyelmét e fejtegetésemre; sajnálom, hogy felelte, a miket ott elmondtam; mert helyes alapon áll. Nekem, megállom, a mikor hevenyében átolvastam azt a tervezetet (mert hiszen alapos tanulmányozásról az idő rövidsége miatt ki beszélhetne?) ez a dolog egészen kikerülte a figyelmemet. Szerk.

Mi nincs meg a konventi törvénytervezetben?

Kezünkben van végre a konventi bizottság törvénytervezete. Satis tarde quidem. Lázasan folyik a munka a tervezet megvitatása, megbírálása körül. De hát ez a munkatorlódás éppen azt mutatja, hogy ezt a tervezetet legalább is egy évvel előbb kellett volna kiadni, hogy higgadtan letárgyalható legyen. Így a legtöbb egyházmegyék munkája csak kapkodás. Leginkább eltalálta a helyes utat a beregi egyházmegye. Először is teljes egy hónappal előbb kapta meg és előbb osztotta szét a tervezetet, mint teszem a szatmári egyházmegye. Aztán a tervezet szétoztása után *azonnal* összeült értekezni. Itt megválasztott három bizottságot, egyet az egyházalkotmány, másikat a törvénykezés, harmadikat a közoktatási szervezet tanulmányozására. Mindeniket az illető szakmához leginkább értő egyházi és világi elemekből lelkészek, tanítók, köztisztviselők és jogászokból. Ezen bizottságok egy hónap mulva alapos és részletes munkálatokat terjesztettek az értekezlet elé. Én nem ismerem e munkálatot, de hiszem, hogy az összes kísérletek között a legsikerültebb leend.

Mert így, a hogy mi többiek dolgozunk, eredményt elérni nem lehet. Mert az is képtelenség, hogy az egyházi lapoknak 2-3 számában mindenki elmondja a maga nézetét, s ezek a nézetek összeegyztessenek; de az is lehetetlen, hogy egy tanácsbírói kar egy pár óráig tartó értekezleten feldolgozhassa a tervezetet.

Meg aztán akár így, akár úgy bánjunk el a javaslatokkal, ez már ünnep után való kántálás. A javaslat megszerkesztése előtt kellett volna meghallgatni és figyelembe venni a véleményeket. Hiszen évek óta nyilvánul a közvélemény a lapokban, egyházmegyék és kerületek javaslatokat készítettek. És íme a mit csaknem mindenik javaslat kívánt, a mi mindnyájunknak legforróbb óhaját képezi, az nincs meg ebben a tervezetben.

Nincs benn először is az *erdélyi egyházkerület jogviszonyainak rendezése*. Szép dolog az ősi kiváltság, nem tagadom. De hiszen Erdély politikailag is sok szép kiváltságokat élvezett és le is tudott azokról mondani, hogy az anyaországgal egybeolvadhasson. Hát az erdélyi egyházkerület egy jöttát sem akar feladni az egyesülés kedvéért? Akkor ne tartozzék hozzánk. Ne álljon fenn tovább az a képtelen állapot, hogy ez a kerület 22 taggal képviselje magát egy törvényhozó testületben, holott az az által hozott törvények reá nézve nem kötelezők; hogy egy kerület törvényt alkosson a másik négy számára, míg ez a négy nem alkothat törvényt az ő számára. Vajjon mi lenne abból, ha pl. az ujonejtalékról szóló törvény ilyenforma záradékkal lenne ellátva: „ezen törvény azonban Erdélyre nézve nem kötelező.”

Nincs benne a tervezetben továbbá az *egyházi adózás rendezése*. Mert az a félrendszabály, a mi ott ajánlva van komolyan alig vehető. Már az maga tény, hogy az adózási százalék a szalontai egyházmegyében magasabb ugyan az országos átlagnál, de nagyon sokkal alacsonyabb az összes egyházmegyék egyharmadrészenek átlagánál, hogy ne is említsem az egyes egyházközségeket, melyekben az arány néha a 200%-ot is meghaladja.

És talán a javaslat ezeket az egyházközségeket kívánja erősíteni? Éppen nem, hanem azokat, *a melyek fölül az egyházmegyék arról győződnek meg, hogy rendes szükségleteiket bevételeikből nem tudják fedezni, fennálló adókulcsok alapján*. E szerint tehát ha X egyházban az egyh. adó az állami adónak

2-3%-ka a mostani kulcs szerint, de ez az összeg kiadásait nem fedezi, akkor a kiegészítő adókulcsot kell behozni. És viszont, ha Y egyházban 200% az egyh. adó, de ez fedezi is a szükségletet: akkor csak nyögjön tovább is a szegény, tehetetlen nép az óriási teher alatt! Mennyivel szebb és igazságosabb ennél az a javaslat, melyet az 1899-ben Szatmáron tartott egyházkerületi értekezlet elfogadott, s melyet a konventi bizottság figyelemre sem méltatott! Csakis ez a javaslat felelne meg az igazságnak, a kor kívánalmainak és egyházunk jól felfogott érdekének. A mostani adózási szörny rendszernek még emléke is eltörölné.

Nincs meg a törvénytervezetben az *egységes liturgiai szabályzat*. Hogy mennyire szükséges volna ez, arra nézve utalok ez egyházi lapokban szép számmal megjelent cikkekre, továbbá arra a körülményre, hogy, ha csak a szomszéd egyházba megyünk is egy közönséges istenítiszteletet végezni, kénytelenek vagyunk megkérdezni: „milyen itt a szokás?” Hát még a keresztesítés, urvacsoaraosztás, esketés, temetés, konfirmálás és lelkészavatás sokfélesége!

Utalok végre arra az érdekes, de szomorú polemikára, mely a múlt évben a gyülekezet nélküli templomozás körül folyt, s melynek ismétlődésétől Isten óvja egyházunkat!

Nincs meg a tervezetben az *egyházi fegyelem szabályozása*. A törvénykezéstről szóló fejezet ismét megváltozott egy csomó §-al, részletesen, apróra megszabja a bírói eljárást, annyira, hogy a bíróságot úgy szólván gépezetté teszi, melyet rugók és fogaskerekek szabályoznak, de a mi fődolog: hogy miképpen gátolja meg az egyház a vadházasság, istenkáromlás, koreszmázás, kártya, vallásgunyolás, egyházi rend elleni izgatás fekélyeinek tovább terjedését, erről egy szót sem szól. Keményen kívánja fegyelmezni a lelkészeket és tanítókat (mert a 359. §. c) d) e) pontjainak súlyát csakis ezek érezhetik.) de a világiaknak teljes szabadságot ad. Am a presbyterek kötelességeiről nagy általánosságban 62. §-ban mondatik, az csak kívánság, hogy „jó lenne, ha úgy lenne,” de sehol sincs kimondva, hogy ezek megrontása fegyelmi vétséget képez.

A presbyteri képességről szóló 27. §. is nagyon keveset kíván a presbyterektől. Mert a felől a vadházasság, az erkölcstelen, az iszákos és kártyás, sőt még a fogsággal büntetett egyén is bátran lehet presbyter, ha fogságát már kitöltötte. De még a tervezet alacsony mértékét is a tényleges presbytereknek 10%-a nem üti meg és ezek továbbra is meg fognak maradni, ha csak ki nem lesz mondva, hogy a törvény életbe lépte után a presbyterium mindenütt ujonnan választassék, a törvény kívánalmainak megfelelő egyénekből.

Az egyházat az egyháztagnak alkotják, a tiszviselők csak kormányozzák. Ezért az egyház virágzásának, erejének talaja a tagok erkölcsi és hitbeli tisztasága. Természetes tehát, hogy az egyházközségi biráskodás sokkal fontosabb dolog, mint a felsőbb bíróságok működése. Mégis a tervezet azt az érthetetlen dolgot követi el, hogy míg az intelligens, részben jogász elemekből álló felsőbb bíróságoknak olyan bőséges utasítást szab, hogy csaknem azt is megmondja, miképpen üljenek és hány szót szóljanak a tárgyalás alatt: addig a kevésbé értelmes egyházközségi bírókhoz csak egy pár üres szót intez. Holott pedig az 1900. évi hódmezővásárhelyi értekezleten elfogadott egyházfegyelmi szabályzat hitem szerint mindnyájunk óhaját körülbelül kielégítene.

Nincs meg a tervezetben az *iskolaszékek jog*

és *hatásköre, működésének szabályozása*. Az, a mi erről mondva van, semmi. A mostani falusi iskolaszékek nem valók egyébre, minthogy a mulasztásokkal a közs.-előljáróságokat és önmagukat bosszantsák s a tanfelügyelőnek kemény rendeleteit vagy végrehajtsák, vagy ad acta tegyék. Gondoljuk el csak, hogy, ha a mostani iskolaszékeket egyszerűen beszüntetnők, vajjon megakadna-e csak egy percre is a népiskolai oktatás menete? Én hiszem, hogy nem. Vagy ki meri állítani, hogy a tervezet 14. §. b) pontja szerint az egyházközség az iskolákat kormányozza? Hiszen a tanítótól az egyház lelkésze csakis annyit kívánhat, hogy eltávozását bejelentse. De, ha ez a bejelentés minden harmadik nap megtörténik, az ellen semmit sem tehet. Vajjon van abból valami baj, ha ez a bejelentés is elmarad?

Csodálatos, fájdalmasan csodálatos, hogy vezető férfaink mennyire ragaszkodnak a régi formákhoz és mennyire irtóznak valami újat alkotni, még akkor is, ha annak hiányát és szükségét önmaguk is érzik és tudják jól, hogy az egész egyházi közvélemény mint jobb kor hírnökét óhajtja azt. Én nem kutatom ennek okát. Csak attól félek, hogy ez az ok nagyon erős és nemesak a konventet, hanem a zsinatot is uralni fogja.

Azok a férfiak, kik ezt a tervezetet megalkották, a nélkül, hogy a mindenfelől felhangzó, teljesen megokolt, megvitatott, előkészített, teljesen kidolgozott javaslatokat legkisebb figyelemre is méltatták volna: bizony ezután a saját elfoglalt álláspontjaikat védelmezvén, a mostani szörványosan jelentkező, sebtiben felvetett eszméket éppen nem fogják méltatni. És — bár lennének rossz próféta, — ez a tervezet csekély változással törvényvé lesz, ha tervezői tagjai lesznek a zsinatnak!

Sipos József.

KÖZÉLETÜNK.

A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Nagyon népes és látogatott közgyűlést tartott a bihari ev. ref. egyházmegye márc. 25-én, szerdán a megyei székház nagytermében, Szemes László helyettes, majd az ez alkalommal hivatalában beállított rendes esperes Sulyok István és Ritoók Zsigmond egyházmegyei gondnok elnöklése alatt.

Jelen voltak: egyházmegyei tanácsbírák: Bíró János, Csillag Lajos, Szemes László, Nádudvari Lajos, Kiss Elek, Hegyesi Márton, K. Nagy Sándor, Miskolczy Árpád, egyházmegyei jegyzők: Lévai Mihály, Veres István, Tatár Zoltán, Hegyesi Pál, ügyész: dr. Thury Kálmán. A lelkészi karból: Zsigmond Ferencz ártándi, Nyikos Sándor p.-toldi, Józsa Gábor posalaki, Borsos István fugyi-i, Csernák Béla furtai, Bugyi Mihály h.-k. ujlaki, Hager Miklós darvasi, Kiss Antal b.-szentmártoni, Zagya Gyula nyüvedi, Betlendi Sándor vancsodi, Surányi Lajos szalárdi, Major Gyula paptamási, Holkó József pelbárhidai, Leelősy István kismarjai, Rigó Lajos bihari, Bod Ferencz csökmői, Hegedüs Ferencz kisjenői, Keresztesi Károly kis-szántói, Szigeti Elek mezőkeresztesi, Konrád Géza lessi lelkészek. A nagyváradi ev. ref. egyház képviselőiben: Bary József és Füredi László, az egyházak részéről számos képviselő, a tanítói testület részéről: Eszenyi Károly, Engi Ferencz, Telegdi Károly.

Szemes László h. esperes magasan szárnyaló imája

után a gyűlést megnyitottak nyilvánította és állását, melyet legjobb akarata szerint óhajott az időközi kormányzás tartalma alatt betölteni, — az egyházmegyére áldást kívánva odahagyja, gyarlóságaiért elnézést kér.

Mindenekelőtt a szavazatbontó bizottság jelentése olvastatott fel, mely szerint a közelebbi tisztújításkor Sulyok István nagyváradai ev. ref. lelkészt választották meg a bihari egyházmegye esperesévé, a ki eskütelre felhivatván, annak letétele után székét általános jókívánatok mellett a következő magas szárnyalású beszéddel foglalta el:

„Méltóságos egyházmegyei gondnok ur!

Nagytisztelétű s tek. egyházmegyei közgyűlés!

Ajkaimon elhangzott ez eskü szava. Ezzel elköteleztem magamat arra a szolgálatra, a mely e pillanattól fogva reám, mint esperesre várakozik. Egész mélységében és magasságában táruul fel előttem a kötelesség új mezeje, a melyen közvetlenül egyházmegyénk s közvetve magyar ref. egyházunk érdekében forgolódnom kell.

Tudom és érzem: nagy és érdemes elődök helyét foglalom el. S ha fogyatékos lelki erőmmel számot vetve, mégis elég bátor vagyok arra, hogy ama kiváló férfiak nyomaiba lépjek; teszem ezt azzal az erős hittel, hogy a nagy Istennek kegyelme, a kinek végtelen ereje az erőtlenségben megdicsőül, minden a közjóra irányuló őszinte törekvéssel és becsületes munkámmal segítőleg leend. Teszem ezt azzal az egyenes és férfias vallomással, hogy teljes bizalommal számítok egyházmegyénk nagynevű gondnokának, Ő méltóságának jó indulatu támogatására, valamint a nt. s tek. tanácsbírói és egyhm. tisztikarnak, egyházmegyénk lelkészeinek és tanítóinak bizalomteljes segítségére, mint a melyek nélkül legjobb törekvéseim is csak hiábavaló vergődés és eredménytelen kísérletezés lenne.

Mert mindnyájan tisztába vagyunk azzal; de mindenekelőtt tudni kell nekem, hogy szerfölött nehéz, majdnem válságos időben foglalom el egyházmegyénknek egyik vezetői tisztét. Egyházunknak annyi vihart átélt hajója ugyanis a Scyllák és Charybdisek forgataga között halad és egy pillanattig se vagyunk biztosak a felől: vajjon a következő percben már nem kell-e erejöknek végső megfeszítésével emelni a kormányrudat a palinuroknak, hogy a katasztrófa nyílt torkát kikerülhessék.

A jelen helyzetnek nem túl sötét vonásokkal színezése ez. Vajha úgy volna! De nagyon sok ezek szívének megdobbanása adott csaknem olyan régen is visszhangot, midőn egyházunknak egyik kimagasló vezéralakja emlékezetes beszédében egyebek közt ezt mondta: „megnehezült az idők viharos járása felettünk.“ S hogy az azóta szálló igévé lett szavakban az eltitkolhatatlan és kétségbevonhatatlan igazság rejlett, annak elég bizonyossága volt a nyomában felébredt prot. közvélemény megnyilatkozása, a melyre nézve ez a hatalmas beszéd olyan volt, mint mikor a tóba dobott kő által megindított hullámgyűrűk mozgásba hozzák a viznek egész felszínét.

Tény és ezt az elfogulatlan szemlélő beismerni kénytelen: a helyzet és a körülmények a legutóbbi pár évtized óta óriásit változtak. A XIX. század közepéig, sőt még ezen túl is uralkodó liberális szellem hanyatlófélen van hazánkban. A köz- és magánéletben elég gyakran van alkalmunk találkozni a decadens irányzat számos törekvéseivel, megnyilatkozásaival, s nem ritkán

aggressiv támadásaival, Felekezeti viszonyunk, noha a jobb jövő reményében az ugynevezett egyházpolitikai törvények megvalósulása körül a magasabb állami cél érdekében a prot. egyházak hozták meg a legérzékenyebb áldozatot: a multhoz képest sokat romlott, s innen, mint Pandora szelencéjéből tömérdek baj és nyomorúság töltött reánk belülről és kívülről egyaránt.

Az sem titkolható többé, hogy, habár nemzeti aspirációinknak még ma is ev. reform. egyházunk a legmegbízhatóbb és a multban annyiszor bebizonyított letéteményese: ez a meggyőződés koránt sem olyan általános napjainkban, mint volt csak felszázaddal is ezelőtt, mikor e hazának fennmaradását, avagy beláthatatlan időre elbukását a protestáns egyházak ellenálló képességében látták és találták fel e nemzetnek elfogulatlan gondolkozású fiai. Sőt úgy tetszik, mintha az államkormány élén álló férfiak szívében is mindegyre erősebb gyökeret verne azon felfogás, hogy Magyarország állami függetlensége és fenntalása az újabb korszak által megteremtett alapokon annyira biztos és szilárd, hogy e részben a magyar protestantizmusra különösebben rá támaszkodni fölösleges. Csak így tudom némileg megindokolni, hogy a jog és méltányosság erkölcsi követelményétől eltekintve, a prot. egyháznak külső megerősítésén maga az államkormány sem igyekszik oly mérvben, miként azt fönséges multja, s a multban nagy nemzeti érdekekért annyiszor és pedig igen gyakran erején fölülmeghozott áldozataival, elévülhetetlen szolgálataival valamint a jelenben is még mindig egész odaadással teljesített kiváló kulturális tenykedései méltán megérdemelnék. Mert a prot. egyház nemzetfenntartó erejének kevésbé becsülése és figyelmen kívül hagyása szembeszökő módon tűnik ki éppen az állami tisztviselők fizetésrendezése tárgyában benyújtott kormányjavaslatnál, mely még halvány reményt sem nyújt arra nézve, hogy prot. tanügyi férfiaink fizetésekiegészítése az 1893. XXVI. t.-c. intézkedésének megfelelő módon szintén meg fog történni.

Holott nyilvánvaló, hogy az önfentartás sulya alatt roskadozó egyházunk e tekintetben az állammal a versenyt fölvenni nem képes. Tehát, ha prot. tanügyünk fejlődésének az innen bekövetkező akadályt elhárítani akarjuk: az egyház minden közegének teljes erővel oda hatnia kell, hogy a javaslat nemcsak a mi, de a haza érdekeinek is megfelelően változtassék.

Ha pedig mindezekhez hozzá vesszük még egyháztársadalmi életünk sokféle kóros tüneteit: elismerni kell, hogy valóban nem frázis ez az állítás: megnehezült az idők viharos járása felettünk. S elérkezett a komoly pillanat, hogy minden erőnket összeszedve, egyfelől építsük, erősítsük Sionunknak annyi oldalról ostromolt falait, másfelől pedig az apostol szavaival élve: felvegyük az Isten minden fegyverét, hogy egyenként és összesen ellenállhassunk a veszedelmes időknek. Különben, ha a mélyebb szántás céljából az eke szarvára nem vetjük gyorsan kezünket: visszanyomhatatlan erővel fog felharsanni bástyáinkon a vészkiáltás: „*ardet Ucalegon.*“

A jövő teendőire nézve nálam hivatottabb férfiak megjelölték már az irányt, a melyet követni és a mely szerint cselekedni kell, ha a jövődöt magunknak biztosítani kívánjuk. Méltóztassék mégis megengedni, hogy ez alkalommal rövid reflexiókat fűzhessek egy pár olyan egyháztársadalmi kérdéshez, melyektől; én sorvadozó egyházi életünk megújódását remélem.

Szólani kívánok először is az újabb időben annyiszor hangoztatott belmissziótörekvésről. Ennek intenzívebb gyakorlására, sürgetésére irányuló mozgalom nem

éppen új keletű. Közel két évtized óta feltűnő módon hangoztatják ezt azok, a kik külföldi hittestvéreink egyházi életének közvetlen szemlélése után tapasztalásból győződtek meg arról a hatalmas eredményről, melyet a hatékonyan teljesített belmisszióra visszavezetni lehet.

Nem mondhatnám, hogy valami különös rokonszenven fogadta nálunk ezt a törekvést. A mit, — úgy gondolom, elősegített egyfelől azon körülmény, hogy igen sokan a cura pastoralis és a belmisszió tekintetében nem distinguáltak eléggé szabatosan, s úgy vélték, hogy ez a kettő egészen fűdi egymást; másfelől pedig a belmisszió barátai figyelmen kívül hagyva a hazai viszonyokat, egyházi életünknek a külföldétől eltérő sajátosságait valamint híveinknek faji jellegét: teljesen idegen minták szerint akartak dolgozni. Igen természetes tehát, hogy a reakció el nem maradhatott.

Az idő és korunk szellemének hatása azonban mindjobban meggyőz arról, hogy egy embernek a legodaadóbb munkája sem elegendő többé az egyházi élet terén fűtornyosodó nagy feladatok megoldására. Dogmatikus hittételeink ma is megvannak, e részben különösebb szemrehányás nem érhet bennünket. Ámde egyháztársadalmi életünk elszintelenedése, felekezeti öntudatunk meghalványodása sürgőleg kényszerít, hogy minden területen munkába venni siessünk és segítő munkástársakról gondoskodjunk.

A jelenlegi lágymeleg, sőt indifferens hitélet megújodása, felvirágzása céljából le kell szállanunk a templomi szószék magaslatáról, s az igehirdetés és más szorosabb értelemben vett lelkesítő szolgálatokon kívül egyéb összekötő kapcsolatok is kell létesíteni közlünk és híveink között.

Erre pedig csak a belmisszió eszközei alkalmasak egyedül. Sokat tanulhatnánk e tekintetben más egyházak papjaitól, a kik lázas tevékenységgel tömörítik egyesületekbe ifju és felnőtt híveiket, s általában éles megfigyeléssel mindazon szálakat megragadják, melyekkel egyházuk tagjait az egyházhoz közelebb vonhatják. Éppen azért súlyt fektetni kívánok arra, hogy egyes gyülekezeteink viszonyai, életkörülményeinek megfelelő módon ez irányban komoly lépések tétessenek.

Ha egyházi életünk fellendülésének egyik tényezőjéül az okos belmissziót tekintem; a másik hatalmas segítő társat ott látom a kor színvonalán álló felekezeti iskoláinkban, a melynek még a legvégsőig fokozott áldozatkészség árán leendő megtartását is annyira elengedhetetlennek itélem, hogy még ott is, a hol ezekről lemondottunk: a helyzet és körülmények megváltozásával ismét visszaállításukra törekedni kell. Főlegesen nekem különösebben hangsúlyozni azt a hatalmas erőt, melyet létfenntartásunk szempontjából éppen iskoláink képeznek; mert kétségtelen igazság, hogy anyaszentegyházunk épületének pillérjei ezeken nyugodtak a múltban, s ezeken nyugodnak jelenben is legmegbízhatóbban.

Hogy a felekezeti iskola nagy horderejét kellően méltányolhassuk: elég utalnom arra a tapasztalati tényre, hogy a legutóbbi években mindegyik vallásfelekezetet rendkívüli igyekezetet törekszik kifejteni iskolái érdekében. Nemcsak az eddigieket próbálja megtartani, hanem fokozott áldozatkészséggel újakat is létesíteni igyekszik, meg ott is, hol ennek felállítását az exclusiv felekezeti szemponton kívül más egyéb indok nem sürgeti.

E tekintetben mi sem gondolkozhatunk másképpen.

Sőt a változott viszonyok között egygyel nagyobb szükségünk van arra, hogy gyermekeink, a kiknek kezén a jövő forduló fordul meg: egyházunk meghamisíthatatlan, tiszta légkörében növekedjenek fel. A mi pedig csak

akkor lehetséges, ha mindennek előtt tanítóink átérzik teljesen azt a nagy felelősséget, mely az egyházzal szemben vállaikon nyugszik. Ha nemcsak azt tekintik egyedüli feladatuknak, hogy értelmes és józan gondolkozású polgárokat növeljenek a magyar hazának, de kiváló gondot és figyelmet fordítanak arra, hogy nemes példaadás mellett lelkes hitű egyháztagek kerüljenek ki kezeik alul, A nélkül, hogy a vád és szemrehányás gondolata megvolna nálam: őszintén kimondom, hogy ez utóbbi tekintetben igen sok kívánni és javítani való van, a mennyiben éppen választásunk tananyagának megválasztása és beosztása, vagy talán a tanítás módszere nem mondható ez idő szerint valami szerencsésnek. Igérem és kötelességemnek tartom, hogy hatastörömben a sikeresebb eredmény érdekében mindent megtegyek. Tetszetős jelszavak tehát ne tévesszenek meg. A mely pillanatban eldobtuk magunktól iskoláinkat: olyan lettünk mint a szárnyán megsebzett madár. Nagyban sajnós tapasztalataink vannak igen közélről e tekintetben. Kötelességemnek fogom tehát mindenkor tekinteni, hogy mindenütt, a hol gyülekezeteink az iskola-fenntartás nyomasztó gondjai alatt a teher ezen részét maguktól elhárítani az iskola beszüntetésével próbálnák meg: a legvégsőig mindent megtegyék, hogy az iskola kezükből ki ne essék.

Napjainkban alig van kérdés, a mely a közvéleményt inkább foglalkoztatná mint ez; miképpen javítsuk egyházunk anyagi helyzetét.

Általános, s nap-nap után felhangzik e keserű panasz, hogy az egyház és iskola fenntartásának óriási terhe alatt híveink anyagi ereje teljesen kimerült, s adózási képessége tovább már nem fokozható. Ha kívülről segítség nem jön: a katasztrófa menthetetlenül bekövetkezni fog.

E panaszban, tagadhatatlanul sok a megeafolhatatlan igazság. De hát mit tegyünk? Keserű lemondással bevárjuk, míg lassanként sebeinkbe elvérezni fogunk; míg egyházunk organismusában kihamvad az utolsó éltető parázs is, hogy aztán sötét hamu takarja be azt a rémséges temetőt, a melynek kapuján felírva van: élt egykor itt a három bérce és négy folyam partján egy magyar prot. egyház, a mely századok véres zivatarjai között hulló vére és élete árán megtartotta a hazát magyarnak és megtartotta a magyar haza sok ezreit a Krisztusi tiszta evangéliumnak; a melyet a hosszú üldözések, börtönök és gályák meg nem törhetek; de mely elalélt és kiszüvedett akkor, mikor szabadabb és boldogabb időben arról volt szó, hogy önmagában és ne önmagán kívül keresse létének föltételeit?

Elismerem, hogy a kor követelményei, a fokozódó igények súlyos terhet raknak valánkra; jóval súlyosabbat, mint a múlt más vallású polgártársaink viselnek. Ámde ne véljük, hogy ez csak most van így; a múltban apáink jelentékenyen csekélyebb áldozattal tartották meg nekünk evangéliumi egyházunkat. Relative épp' olyan teherrel járt az egyház fenntartásának ezer gondja rájuk nézve is és mégis életre tudták kelteni azokat a hatalmas kulturális és jótékonyági intézményeket, a melyekkel mi utódok büszkén dicsekedhetünk. Mert a jövő feladataival és kötelességeivel szemben a miénknél nagyobb önmegtartózással s mindennek fölötte lángolóbb lelkesedéssel jártak el.

Ezekre van szükségünk ma is s nyomukban fogyatkozásra induló önbizalmunk életre kel. Érezni fogjuk, hogy a magunk lábán megállani és önerőnkől élni képesek vagyunk és nem igyekszünk elhíttetni magunkkal,

hogy további fennmaradásunk sine qua nonja, a mint igen sokan a köztudatba beoltani, s folyton hangoztatni szeretik, holott nem jó szolgálatot tesznek vele a magyar protestantizmusnak, — az 1848. XX. t.-c. 2. §-ának megvalósítása.*

Ugy állítani ezt oda, mint a magyar protestantizmus létkérdését: egyenes megtagadása multunknak, bántó kicsinylése a jelennek. Mert, ha csakugyan így volna: akkor a magyar prot. egyház hasonló a feloszlásnak induló tetemhez, a melyet pillanatig galvanizálni lehetséges; de már az enyészet terítette szét fölötté szárnyait. Pedig talán idáig nem jutottunk még! Az a protestantizmus, a melynek jelszava: szabad egyház a szabad államban, sohasem követheti el azt az öngyilkosságot, hogy a mindenható állam karjai közé dobja magát.

Ne beszéljünk tehát az 1848. XX. t.-c. a. beváltásról, melynek következményeivel komolyan alig számoltak le azok, a kik azt gyűléseken és sajtóban annyira sürgetik.

Ne az államra, hanem önmagunkra támaszkodjunk. Van egy hatalmas bibliai elv: *egymás terhét hordozzátok*. Egyházi adóteherviselésünk mérvét a Krisztusi szeretetből folyó nagyobb méltányosság irányítsa. Mivel a kinek több adatott, attól több is kérétek. Azok, a kiket az isteni gondviselés bővebb anyagi javakkal áldott meg: segítsenek leemelni a szegényebb testvéreik vállairól a teher nagyobb részét. Egyházi adózásunknak ezen elvnek megfelelően leendő átdolgozását helyzetünk javítási kérdésben a legfontosabbnak találom, s ez irányban működni óhajtok.

Annyit azonban megérték, hogyha az államkormányzás, a jog, törvény és igazság jegyében folyik: akkor annak a kormánynak kötelessége éppen a haza jól felfogott érdekéből, hogy a felekezeti viszonyok nagy anomáliáit, mélységes ellentéteit minden területen megszüntetni igyekezzenek. A kiváltságos elsőszülöttségi jognak a kora lejárt. Az a magyar állam, a mely egykor állami és nemzeti fontos érdekből fejedelmi békességel gondoskodott a r. kath. egyházzal, dus javakat bocsátott később az egészen nemzeti egyházak rendelkezésére is: tekintse erkölcsi kötelességének a nélkül, hogy erre országos törvény kényszerítné, hogy a milliókat számláló prot. egyház ne legyen tovább a hazának mostoha gyermeke; hanem találjon utat és módot arra, hogy az anyagi erő hiányában ennek az egyháznak ereje se benujjon meg; ellenkezésképpen: minél hatékonyabban munkáljon közre ama nagy kulturális és szociális feladatok megoldására, melyből nemesak az egyházra, hanem magára az államra is óhajtott előny és haszon haramlik.

Tegye pedig ezt önként, minden ellenérték nélkül, teljes respektálással autonómikus jogainknak. Fokozottabb államsegély alakjában, vagy valamely más címen történjék-e ez: reám nézve teljesen közömbös. De az az elv, hogy a prot. egyházak mindennemű szükségleteit az állam fedezze: nem fér össze kardinális felfogásunkkal; azt még, ha arany tálcán kínálná is az állam: visszautasítani kellene, nem pedig lelkesedni érte.

* * *

Méltóztassék megbocsátani, hogy ily huzamosan vettem igénybe figyelmüket. Lehet: gondolkozásom egy és más ponton eltér az igen tisztelt egyházmegye né-

* Okosan beszélj! Az a sokat emlegetett törvénycikk nem ment meg bennünket! Lelkesedés, buzgóság, áldozatkészség, — ebben keressünk menedéket, — ne az *olcsóságban!* Szerk.

mely tagjainak felfogásától. Egy dologban azonban találkoztunk, abban t. i. hogy mindnyájunk előtt feltett szeretett egyházunknak közjára lebeg. Agyunk és szívünk ennek áll rendelkezésére.

Kérve kérem egyházmegyénk minden tagját, mindenek előtt méltóságodat, mint mély bölcseségben és tapasztalatban páratlan vezérünket, az egyházi és világi tanácsbírói kart, tisztviselőit, lelkésztársaimat és a tanító urakat, hogy az egyház javát célzó becsületes munkámban és törekvésemben bizalmukkal, hathatós támogatásukkal megajándékozzon szíveskedjenek. Minden igyekezetem arra irányul, hogy jobbra és balra tekintet nélkül a törvény egyenes útján haladjak, a munka és köteleltségjeljesítésben példát mutassak.

De viszont mindenkitől elvárom, sőt megkövetelni fogom, hogy kiki a maga hatáskörében lelkiismeretes hűséggel és pontossággal tegyen eleget azoknak a kívánalmaknak, a melyeket a törvény és jó rend elébe szab. A kölcsönös becsülés és szeretet hasson át mindnyájunkat, mint egy nagy eszménynek harcosait. Uraim! Sursum corda! fel a szívekkel! A részemre előlegezett megtisztelő s éppen ezért reám felelősségterhes, súlyos kötelezettséget róvó bizalmat megköszönve, ajánlom magam nagybecsű jóindulatokba!

Majd Ritook Zsigmond gondnok üdvözölte az új esperest, kérvén őt a legmélyebb bizalomra. Az ékes-szoláru gondnok ezután nagy hatású és gondolatokban gazdag beszédet tartott. A beszéd rövid tartalma ez volt: „Szomorú dolog az, hogy napjainkban egyházunk bajaiért a vezető férfiakat okolják, de arról nem igen beszélnek, miszerint a hitközönyt, az áldozatkészség csökkenését, a mely körülmény pedig legnagyobb mértékben előidézte a mai súlyos helyzetet. Mindent az államtól várni s ezzel szemben eddig feltékenyen őrzött autonómiánkat áldozatul hozni, nagyon helytelen dolog volna. A reformátusság az ország lakosságának 22%-át teszi. Vajjon ki biztosít bennünket arról, hogy majd nem lesz-e oly kormány a mely a többséget képező más vallásfelekezetre támaszkodva a kisebbség érdekeit egyszerűen figyelmen kívül hagyja? Az 1848. t. 20. cikk betűszerinti végrehajtása nem kívánatos, sőt ferde helyzetet teremtené. Így a reformátusok hozzájárulnának a katolikusok fényes, pompázó kultuszának a költségeihez, a katolikusok is hozzájárulnának a mi egyszerű istentiszteleteinknél felmerülő kiadásokhoz. A kor szellemét különösen megméltelyezi a skepsis. A kételkedés ugyan, mint kezdet még nem ítéendő el, hiszen azon keresztül mentek még azon nagy szellemek is, kiket a legszilárdabb hithűség jellemzett. De a skepsis mint végcél nem állhat meg. Hála a gondviselésnek a mi értelemmel teljes összhangban álló református vallásunk nem idézi elő a kételyt, tápot annak nem adhat.” Ritook Zsigmondnak ezen remek beszédét, a mennyiben egész terjedelmében meg fog jelenni a jegyzőkönyvben, bizonyára mindenki élvezettel fogja olvasni.

E hosszas beszéd után Lévy Mihály, Veress István egyházi, Hegyesi Pál világi jegyzők tették le az esküt, mint újonnan választott tisztviselői az egyházmegyének. Nevökben Lévy Mihály köszönte meg leendőletes szavakban a beléjük helyezett bizalmat. Egyházmegyei ügyészül egyhangulag Dr. Thury Kálmán nagyváradai ügyvéd választotta meg. Ezután az időszaki tanács, az országos közalapi bizottság, az országos lelkesítési árvagyámintézet pénztárvizsgáló bizottság megalakítása történt meg. Majd az eddig még fel nem esküdt tanítók tették le az esküt, kikhez Sulyok István esperes intézett megleghangu beszédét, kérve őket, hogy

az egyházépítés nagy munkájában legyenek hű támogatói a lelkészeknek.

A különböző egyházmegyei számadások fölolvastása s jóváhagyása után bemutattattak az egyetemes lelkészi értekezlet felterjesztései. Ezek közül természetesen a legnagyobb érdeklődést az új egyházi törvényjavaslatra tett észrevételek s idevonatkozó indítványok keltettek fel. A közgyűlés ezen ügyet oly fontosnak tartotta, hogy az egyházmegyei elnökség alatt egy bizottságot küldött ki a tervezet beható tanulmányozására, felhatalmazva az elnökséget egyfelől a szükséghez képest e tárgyban egy rendkívüli közgyűlés összehívására, másfelől a bizottságnak az új törvénytervezettel adandó észrevételeinek kinyomatására.

Hosszas eszmecsere keltett a Nagyváradon felállítandó tanítónőképző ügye. Az ezen tárgyban kiküldött nagy bizottság jelentése szerint az intézetben szükséges öt tanszéknel megkívántató kiadások 2000 korona híján fedezve volnának, valamint az építkezési költségek is. Azonban ezen évenként szükséges 2000 korona előteremtése a jelen körülmények között rendkívüli nehézséget okozott, mivel mind a fenntartó 3 egyházmegye, mind az egyházkerület nincsen abban a helyzetben kijelentése szerint, hogy e célra többet adhasson. A közgyűlés határozata szerint mind az egyházmegyék, mind az egyházkerület ujjal megkeresendők, hogy vajjon a megajánlott összeget nem emelhetné-e fel. Továbbá megkeresendők a 3 egyházmegye nagyobb egyházai, hogy minden lehető kövessenek el e magasabb célú intézet alapítójának a nevelésére. A szatmári egyházmegye fölhívását Lorántffy Zsuzsanna egyesület létesítése iránt a közgyűlés kiadta behatóbb tanulmányozás végett a körüli értekezletnek. A révi missiói lelkész jelentése, Lévy Mihály nagykereki, Bod Ferencz csökmői lelkészszé választása tudomásul szolgált.

Igen nagy fontosságú volt a körlelkészszégek felállítása és a fiókegyházak célszerű beosztása tárgyában kiküldött bizottság jelentése. A bizottság magáévátette s egész terjedelmében a közgyűlés elé terjesztette azon nagy gonddal összeállított elaboratumot, a melyet ebben az ügyben a fáradhatatlan egyházmegyei gondnok állított össze. Az egyházmegye területén két új missiói lelkészszé szervezése vált elodázhatatlan szükségessé u. m.: a lessi és a tatarosi. A mi a tatarosi központtal létesítendő körlelkészszé ügyét illeti, arra nézve az elaboratum abban a nézetben van, hogy itt nem az a kérdés, vajjon e szörványokat a bihari vagy az érmelléki egyházmegye gondozza, hanem hogy általában gondozva legyenek. Ha ezen szörványok egy központtal nem szervezhetők, hanem csak valamely anyaegyházhoz csatolhatók, akkor a kitűzött cél egyáltalában nincsen elérve. Ámde, ha tekintetbe vesszük, hogy a poklosteleki lelkész csak tatarost tartja az érmelléki egyházmegyéhez tartozónak, míg a közbe eső fiók egyházakat nem, ha tekintetbe vesszük továbbá, hogy míg a bihari egyházmegye 10,000 koronát adhat az itt felállítandó körlelkészszé alapjára, addig az érmelléki egyházmegye semmit sem, világos, hogy az itteni missiói ügy megoldása kizárólag a bihari egyházmegye hatáskörébe tartozik. Fontos kérdést oldott meg az elaboratum az által is, hogy az egyes fiókegyházakat célszerűen beosztotta az anyaegyházakhoz s egy szersmind terjedelmes utasítást adott az ilyen fiókegyházaknak az eddiginél intenzívebb lelki gondozására. A közgyűlés a bizottság betérjesztését egyhangulag elfogadta.

A pósalaki egyház zavaros viszonyairól a küldött jelentése elfogadtatott s a közgyűlés magáévátette

azon indítványt, miszerint az egyházmegye évi 24 koronával fizessen elő a törvényhatósági telefonhálózatra, hogy így a vidéki lelkészek azon helyekről, a hol van már távbeszélő, sürgős ügyekben beszélhessenek az esperessel. Sára Ferencz siteri lelkész kérvényét káplántartás iránt, az ártándi egyházat a szolgálmányok, tandíj, buza stb. megváltása tárgyában elfogadta a közgyűlés. A mezőtelki-i legelőpör az ügyésznek adatott át, illetőleg az egyházmegyei látogató küldöttségnek tételt köteleességévé az ügy lehető békés lebonyolítása. A mezőkeresztesi egyik tanító és tanítónő között a nővendékeknek az alsóbb osztályban való visszatartása miatt felmerülő viszály elintézése az iskolaaszék hatáskörébe utaltatott. A váncsodi egyháznak templomjavítás, kölcsön és magtári alapszabályának megváltoztatása tárgyában beadott kérvényét a közgyűlés teljesítette. Jóváhagyta a berettyószentmártoni egyház toronyjavításra vonatkozó szerződését s új harangvétel tárgyában hozott határozatát, a pusztatoldi egyház iskolaépítését és számadását, továbbá az élesdi egyháznak belhivatalnokai hátralékos ügyében betérjesztett jelentését. Helyeslőleg tudomásul vétetett az örvendi egyház intézkedése a nem református tanulók tandíj-ügyében. Kimondta a paptamási lelkészlak építésének elodázhatatlan szükségességét.

A közgyűlés elintézve még néhány kevésbé fontos ügyet este 1/8-kor ért véget. Délben a Széchenyi vendéglőben társas ebéd volt, a melyen számos köszöntő hangzott el az új esperesre és a békés egyetértésre. Nevelte a jó hangulatot azon körülmény is, hogy közöttünk üdvözölhettük Nadányi Miklóst is, a debreceni egyházmegye gondnokát.

Körösvölgyi.

A debreceni egyházmegyéből.

Addig is, míg a közelebről márc. 27-én tartott debreceni egyházmegyei közgyűlés lefolyásáról részletes tudósítást adnánk, közöljük a közgyűlésnek a konventi javaslattal, illetve a zsinattartással szemben elfoglalt álláspontját ismertető következő pontozatokat:

Kívánja egyházmegyénk hogy:

1. A magyarországi ev. ref. 5 egyházkerület a legkisebb részletekben is, kivétel nélkül, *egy egyetemes egyházat* képezzen; az ev. ref. közszellem megvalósítása mellett *egyházi és iskolai* intézkedéseinkben *közigazgatásunkban* legyen egységes szervezet s egyetlen egyházkerület se élvezzen bármily alapon és indokokból kiváltságos kedvezményeket.

2. A zsinat-presbyteri rendszer minden ponton keresztül viendő.

3. A főgondnokok és a hol több lelkész van, a lelkészek mily mérvű felelőségére nézve, intézkedjék a zsinat.

4. A lelkészi fizetések rendeztessenek úgy, hogy *alapfizetés* falvakban 2000, városokban — hol közép iskola van — 2400 korona legyen; legyen 5 évenként 200 korona korpótlék s nagyobb városokban drágasági pótlék.

5. Az országos lelkészi nyugdíjintézet ügye rendeztessék, oly alapon, mint a tanári nyugdíj ügy rendezve van.

6. Az országos tanítói nyugdíjra nézve kerestessék meg az országgyűlés, hogy a kántori fizetés nyugdíj-alapul felvétessék.

7. A vasárnap megszentelésére vonatkozólag kerestessék meg az országgyűlés, hogy igtassa törvénybe,

hogy a hivatalnokoknak és tisztviselőknek e napokon dolgozni nem szabad; hogy, a ki vasárnap nehéz munkát végez, vagy más által végeztet, a legszigorúbban büntetessék, hogy a koresmák, mint ez minden művelt államban szokásban van, vasárnapokon délelőtt 8 órától délután 4 óráig, mindenütt zárva legyenek.

8. Az ágostai evangélikus testvérekkel egyetemben keresse meg egyetemes egyházunk az országgyűlést, hogy a közös hadseregnél, a lélekszám arányában, megfelelő s elegendő tábori protestáns lelkészi állás állíttassék fel, s a prot. tábori lelkészek ne a róm. kath. tábori püspök fenhatósága alá tartozzanak, hanem az egyenjogúság törvényét tartsa szem előtt, a protestánsok részére külön tábori prot. püspöki állás szerveztessék.

9. Hasson oda a zsinat, hogy püspökeink és egyházkerületi főgondnokaink mindnyájan felsőház tagjai legyenek.

10. Az országos közalap tőketermészetű pénze ne a földhitelintézetnél legyen csekély 4% kamatra elhelyezve, hanem az igénybevenni akaró egyházkerületek, egyházmegyék, főiskolák és egyházaknál, hogy így mindezek, nagyobb kamatoztatás mellett teremthetnének tartalék-alapot.

A jelenleg divó tökesegélyezési eljárás, változtassék meg. Az újabb tökesegélyek csakis a közalap tőke vagyonából folyósíttassanak; a régiek pedig, a letétben levő záloglevelek tervszerű értékesítése s a kisorsolt záloglevelek árának felhasználásával konventáltassanak, a milyen sürgősen csak keresztülvihető az anyagi érdekeink kockáztatása nélkül.

Mondja ki a zsinat, hogy az egyházmegyékben előirt összeg fele részben mindig az illetékes egyházmegyénél hagyaték, oly kikötéssel, hogy az egyházmegyék a segély hova fordítása iránt legjobb belátásuk szerint intézkedjenek.

11. Az egyházi adózásra vonatkozólag váltassanak meg mindenütt a szolgálmányok; szüntetessék meg a termények fizetése, legyen mérsékelt személy adó nem több 2-, nem kevesebb 1 koronánál s az állami egyenes adó után %os készpénz kivétel; a % magasságát s az azon alapon kivethető egyházi adó maximumát állapítsa meg a zsinat, és pedig nem regressive fogyó, hanem fix alakban.

A mi ezen adózási rendszer mellett fedezetlen szükséglet marad, követeljük, hogy az 1848. évi XX. t.-c. szelleméből kifolyólag az állam által fedeztessék, egyházi autonómiánk legkisebb csorbitása nélkül.

A belhivatalnokok készpénzben kivett fizetését szedje mindenütt a gondnok s a belhivatalnokok évnegyedenként pontosan fizetessenek. A hivatott közvetlenül, nem szedhetnek fizetést a belhivatalnokok.

12. Hasson oda a zsinat, hogy az 1868. évi 53. tövvénycikkben foglalt rendelkezések visszaállíttassanak.

13. Rendezze a zsinat az idegen országokban levő magyar ev. ref. egyházakkal való jogviszonyt.

Végül nyomatékosan határozatilag kimondja egyházmegyénk, hogy: tekintettel az előkészületi idő rövid voltára, tehát arra, hogy a zsinat tárgyait kellően át tanulmányozni nem lehetett s így éppen a legfontosabb kérdésekre, különösen pedig az egyházi adózás reformjainak nagy horderejű megoldására nézve, egészséges közvélemény kialakulásáról szólni nem lehet, a zsinat egybehívása föltétlenül maradjon el mindaddig míg az egyházi adózásra vonatkozó reform. az 1848. évi XX. t.-c. alapján megvalósítható nem lesz.*

Ennyi az, a mit idevonatkozólag a közvélemény kialakulása céljából mielőbb közre bocsájtani szükségesnek látunk. Kívánatos volna, ha a még nem gyűlésezett testvér-egyházmegyék fontolóra vennék fennebbi pontozatainkat s csatlakoznának egyházmegyénkhez azoknak magokéva tétéle által. Az erők egy irányu tömörítésére nagy szükségünk van, szertefolyó állásfoglalással semmiképpen nem jutathatjuk diadalra a legüdvösebb kívánalmainkat sem. Különben jelzem, hogy egyházmegyénk bizottságilag az összes konventi javaslatokat már kétszeresen megrostálva az egyházi adózásra vonatkozóan kívül, a melyet még részletes tárgyalás alapjái sem tudott a bizottság elfogadhatónak. Mind a mellett — igen helyesen — a fenti álláspontra helyezkedett egyházmegyénk, t. i. a zsinat egybehívása a teljes elkészülésig maradjon el.

F. Varga Lajos.

IRODALOM.

A névtárhoz.

Nagytiszteletű szerkesztő ur!

Engedje meg, hogy becses lapjában, a „Névtár“-ra vonatkozólag pár sort írhassek.

Megjelenését február hóra reméltem. Adatai azonban, bármily csekélyek, február 20-ig jöttek be. Január 20-ra kértük ugyan, de egy pár egyházmegyéből úgy jött be, hogy a munkához nem lehetett hozzáfogni február 10. előtt.

Az adatok közötti eltérést illetőleg, melyet én is „észrevettem“ kérdést intéztem az esperes urakhoz. Egy helyről e válasz jött „ellenőrizni, kivált mikor ugy elkésnek azok az adatok, nem telik ki az én szorongatott helyzetemben. Másrésről hogyan ellenőrizsem... Sajnos, hogy a papi statusnál így vannak a dolgok. *Most, ha jó lesz így: jó; ha nem: egy hó alatt készíthetek jobbat.*“

Megtettem tehát az eltérő adatok miatt az észrevételeket. Visszakaptam az ivatek azon módon, egy helyről azon válaszszal: „Igaz, hogy 1900-ban úgy lehetett, de ma így van. Oka talán az, hogy a népszámláláskor sok eseléd, nöllen, vagy csak átutazó, kikről az egyház nyilvántartást nem vezet, — vétetett fel a lélekszámba. A tényleges állapot azonban az, amit kimutattunk.“ Mähelyről pedig azt írja az esperes: „a lélekszám esökkenése a kivándorlással is indokolható. Mindnyájan félünk, ugymond, hogy vármegyénk legmagyarabb vidéke, maholnap munkáskéz nélkül marad.“

A tulajdonnevek leírását illetőleg, nagyon nehéz helyzete van annak, ki nem sajátkezű aláírás után dolgozik. Szerkesztőnek nincs joga, hogy az elébe írott neveket igazgassa, betűt vegyen el, vagy betűt adjon hozzá. A hogy leírva kapja: úgy adja. A helység-nevek pár eltérését azonban határozottan sajnálom. Az új helynevek leírásával — tudom, hogy még sokáig baj lesz. Az országos rendelkezés szerint nem lehetne már Érsemlyént, Kis-kolesot és Nagy-kolesot írni, hanem Érsemjént, Kiskolesot és Nagy-kolesot. Sokat mernék azonban tenni egy ellen, hogy a megszokás folytán, az ott helyben lakó, a kinek tehát első sorban kell tudnia községének rendeletileg megállapított nevét, még évenként keresztül fog Nagy-koles helyett Nagy-kolesot írni. És ha aláírása mellett így adja községe nevét: a kor-

rektor figyelme is átsiklik rajta s hibásan jön a nyomtatványba.

A népszámlálás adataiért jót állok. Azt személyesen kétszer is átnéztem. A füzetnél történt azon fogatkozás, hogy néhány helyt két oldala nem vág össze: nagy hiba ugyan, de nem oly égbekiáltó, hogy egy évig eltűnni nem lehetne.

A felekezeti sorrendben pedig ne keressünk sérelmet. Az 1900. évi népszámlálás eredményeinek közlését az tette szükségessé, hogy népmozgalmi adatainkat — 1900-tól ahoz alkalmazzuk. Hányan fogják keresztül vinni az 1904-ben megjelenő kimutatáskor: előre nem tudnám megmondani. Annyi tény, hogy a népszámlálás eredménye, vármegyénként 1-1 koronaért meg volt szerezhető, de bizony ezt kevesen vettük figyelembe s kevesen is tartották fontosnak, hogy ahoz alkalmazkodjanak. Azt hiszem, hogy az az erős kritika, mely névtárunkat most éri: *talán lelkiismeretesebb adatszolgáltatásra fogja bírni azokat, kik az adatokért első sorban felelősek.*

Hogy jövőre jobb, teljesebb, hiánytalan névtárhoz juthassunk, azon indítványt teszem legközelebbi egyházkerületi közgyűlésünkhöz, mondja ki határozatilag, hogy egyházkerületünk, minden évben névtárt ad ki. Megnevez egy bizottságot, mely megállapítsa annak tartalmát, formáját, terjedelmét; gondoskodik az adatok pontos besolgáltatásáról s megállapítja a szerkesztőbizottság tiszteletdíját.

Tartok azonban tőle, hogy némely egyházunk, mint a múltban, úgy jövőre is, tiltakozni fog, a minden évben megjelenő névtári költség ellen. Pedig egyházkerületünk pénztára, még az 1904. évben aligha lesz azon helyzetben, hogy ingyen adhassa azt.

Atyafiságos üdvözzel,

Hajduböszörmény, 1903. márc. 30.

Kész szolgálja:

Zsigmond Sándor,
esperes, egyh. ker. főjegyző.

* * *

Teljességgel nem célozom ezt a kellemetlen kérdést animozitással kezelni, avagy csak tovább feszegetni is. De mert ez a névtár külsőleg, belsőleg tényleg annyira silány, hogy azt szó nélkül hagyni legalább is hiba lett volna: annyit a főjegyző urnak fent közölt és a hibákért a felelősséget legalább némi részben az esperesekre és lelkészekre háritani igyekvő nyilatkozata után is szabad talán illő tisztelettel kijelenteni, hogy: 1. ennek a névtárnak a *megjelenése* hatóságilag semmiféle terminushoz nem volt kötve s így a hiány e szempontból nem menthető. Annyival inkább nem pedig, mert az eltéréseket saját szavai szerint a szerkesztő ur is észrevette. 2. A tulajdonnevek leírásában egy ilyen munkánál a szerkesztőnek feltétlenül következetesnek kell lenni, mert különben igen könnyen félreértésre adunk okot. 3. Hiba nem csak a külső füzésnél történt, hanem a rovatok nyomásánál is s a mint ezt Sz—i, kimutatta, s ezen semmiféle művészi füzéssel segíteni nem lehet. 4. A felekezeti sorrendben az az eljárás, hogy saját egyházunk az 5. helyre szorult, semmiképpen nem menthető, a minthogy a szerkesztő ur menteni meg sem kísérti. 5. Hogy jövőre, esetleg gondosabb, megbízhatóbb névtárunk leend, ez kétségtelenül megnyugtató, de abban talán aligha tévedünk, ha kijelentjük, hogy az egyházak lelképásztorai nem a névtár árért szolgáltak fel most sem, hanem a

névtár külső-belső hiányaiért. Egyébként az ilyen munkák pontossága nem mindig a „szerkesztő tiszteletdíjának a megállapításától“ vagy ezen díj magasságától függ ám; mert a mint tudjuk, a szerkesztőnek e munkáért is kifizetett 210 korona tiszteletdíj az egyházkerület pénztárából, s ime mégis megvan a sok fogatkozás! Az erdélyi egyházkerület több mint háromszor ennyi terjedelmű névtárért a szerkesztőnek csak 100 korona tiszteletdíjat adott, — s ez a névtár a mienknél mégis összehasonlíthatlanul jobb. Birálók egyéb kifogásaira a szerkesztő főjegyző ur nem is reflektálván, azokkal tovább foglalkozni én sem kívánok. Szerk.

* * *

Különben szintén erre a névtárra vonatkozólag küldetett hozzánk újabban még egy levél. Ime itt adjuk azzal a kijelentéssel, hogy ezzel ez ügyet a napirendről ezennel levesszük. Kár volna ezzel tovább foglalkozni!

Szerk.

* * *

Nagy tiszteletű szerkesztőség!

Sajtótermék, olyan botrányos nyomással, mint a tiszántúli ref. egyházkerület 1903. évi névtára, aligha került ki még valaha nyomdafesték alól. Hogy ki a hibás ebben, én nem keresem. Annyi tény, hogy az egyházkerületi jegyzőkönyvek is, melyeket közelebről Hajduböszörményben Szabó Ferencz nyomtatott, csakugy hemzsegnek a nyomdai hibáktól és mire hozzánk megküldetnek, teljesen *széthullva* kapjuk meg azokat. Joggal elvárhatjuk azért, hogy vagy nem veszi többé igénybe a kerület az ilyen gondatlan kiadó sajtó szolgálatát, vagy ha *célszerűségi* szempontból ott jelennek meg nála a kiadványok, akkor ne legyen olyan laza a korrekturára való felügyelet. Elvégre a mi egyházaink zsebére megy a dolog!

Hogy minő feltűnő nyomtatási hibák lehetnek a közelebbi megjelent névtárban, annak konstatálására legyen elég nekem annyit jelezni, hogy a n.-szalontai egyházme gyében fekvő Okány községe után eső azon rovatban, mely az „*egyéb*“ felekezetükről szól, ilyenül 50 van kitüntetve; holott nálunk, a legutóbbi népszámláláskor, *egyetlenegy* felekezeten kívüli találatot és az is más községből szakadt ide.

Kétségtelenül van itt nálunk egynehány nazárenus, vagy talán baptista; de azok mind reformátusoknak vallottak magokat a népszámláláskor és még mindig egyházunk kötelekéhez tartoznak és eszökbe sincs hogy tőlünk egyhamar elszakadjanak. Az ilyen sértően botrányos nyomdahibának csakugyan nem szabad lenne ám megtörténni.

Tisztelettel

M. F.

K Ü L F Ö L D .

A francia katolikus lelkészek tömeges áttérése a protestáns vallásra.

(Folytatás és vége.)

Különös érdeklődést keltenek az áttértek vallomásai, a mint azok az utolsó években ismét nagy számmal jelentek meg a papi mozgalom két organumának a hasábjain. Csak egy párt említünk itt ezen nyilatkozatokból. Egy volt benediktinus így ír: „Miután fogadalm-

mat letettem, megkezdtem theologiai tanulmányaimat. Először elolvastam a szentírást. Összehasonlítottam Jézus tanát és életét azon életmóddal, a melyet én és társaim felvettünk. Ezen összehasonlítás azon meggyőződésre indított, hogy az utóbbi teljes ellenmondásban áll az evangéliummal. Az üdvöt vadászni a cella mélyén, elmámorosodni az énekben és zenében, átporozgatni a könyvtárt, hogy az ember olyan folyóiratba, a melyet senki sem olvas, megírja, miszerint ez vagy az a predikáció nem ettől vagy attól az atyától származik — ez a benediktinus élete.“ Egy volt trappista, a ki ma a Basel mellett fekvő chrisonai predikátor iskola tanítványa 1901. okt. 6-ról így ír a Prêtre Converti szerkesztőségéhez: „8 nap óta van szerencsém az én kedves Chrisonámban lenni. Mily boldog vagyok! Teljes szívből mondok köszönetet Istennek irántam való szeretetének ezen újabb bizonyágáért. Mily különbség ezen hely és az én kolostorom között! Itt is vannak határozott rendeletek, de ezek azon szent szabadsággal vannak összekötve, a melyről az apostol így szól: „a hol az Ur lelke vagyon, ott van a szabadság.“ Duzzogás és elkeseredett kritizálás nincsen itt; és ez természetes, mivel az ember itt az evangélium szerint él, míg a kolostorban mindent az emberi berendezések szerint szabályoznak.“

Jolival volt abbé 1901. dec. 1. óta a párisi református missziói intézet növendéke, korábban katonai lelkész Tuniszban, a ki Bourrier által, mint tanonc nyert foglalkozást egy könyvnyomdában, ezen állástól való megválása alkalmával a következő sorokban mondott köszönetet: „Az ön közvetítése által a chrétien français könyvnyomdájában mint tanonc beléphettem. Megtanultam egy ipart s ezért hálás vagyok ön iránt. Reám volt katolikus miszionarusra nagy vigaszul szolgál azon remény, hogy az evangélium terjesztésében, a misszió mezéjén közreműködtem. Ha leveletem nyilvánosságra hozza, óhajtom, hogy a munkavezető, a munkások, a munkásnök köszönetemet olvassák azon részvételért, melyet irántam minden időben tanusítottak.“

A legnagyobb szolgálat, a melyet a jelenlegi lelkészmozgalom a vallás ügyének Franciaországban tesz, abból áll, hogy az evangélikus vallási gondolatoknak és a protestáns-tudományos meggyőződésnek a klerus magasabb köreiből való hatását előmozdítja és a jezsuita szellem befolyásának ellenmunkál. Az elmúlt évben megjelent egy jezsuita által írt könyv, a mely a magas klerusban található titkos protestánsokról beszél. A jelek azt mutatják, hogy a győzelem ezeké a titkos protestánsoké. Vannak lelkészek, a kik többé nem hisznek a katholicismusban. Reggeliznek, mielőtt misét olvasnának; tulteszik magukat minden egyházi törvényen a nélkül, hogy előjáróik által szigorú büntetést szenvednének. Némelyek protestánsok, mások teljesen közömbösek. Számosan pedig dekatholizáljak lassanként községek. Elmúlik néhány év, a nélkül, hogy predikálnának a Szent Szütről, a pápáról, a miséről, a gyónásról. Közelökben szintén érzi az ember, hogy többé nem katolikusok, és ez hamarabb tönkre teszi a katholicizmust, mint a klerikalizmus elleneinek minden igyekezete. A püspökök szemet hunynak és alkalmazkodnak az elkerülhetetlenhez, mivel félnek, hogy a határozottabb jelleműek a klerusban szakítanak az egyházzal s veszedelmes példájukkal a nyilvánosság elé lépnek. Mindazáltal az összeomlást semmi sem fogja fenn tartani

Midőn Bourrier a múlt év utolján lapjában a „chrétien françaisban“ közölte, hogy az ő listáján 800 papnak és

szerzetesnek a neve áll a kik 1895. óta Franciaországban a katolikus egyházból kiléptek, felszólították, hogy tegye közzé ezen neveket. Ő természetesen nem követé el ezen árulást, hanem felajánlotta, hogy állítását a nancy püspök, mint választott bíró előtt bebizonyítja. Ezen embert azért választotta, mivel az minden egyházi reformot hevesen ellenez s így Bourrier ellenfelei előtt teljesen gyanútlan. Hat hétig hasztalan várt a püspök feleletére; a német klerikális lap a „Germania“ pedig mély hallgatásba merül és az anonym Leó a ki pedig ezen ügyben 3000 márkában fogadott, a díjat vissza vonta azon ürügy alatt, hogy a határidő letelt. Ez bizony oly sok láрма után szégyenletes visszavonulás.

Bourrier most oly alap létesítésén fáradozik, a melyből a legszükségesebb anyagi eszközökkel ellátásának az áttért papok, míg tisztességes álláshoz juthatnak. Adja az ég, hogy munkáját minden felvilágosodott ember öröme siker koronázza!

Veress István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kérelem.** A jótékonycélu és valláskülönbőség nélkül működő *Nagypénteki Református Társaság elnöksége* tisztelettel kéri az összes ev. reform. egyházak nagytiszteletű presbyteriumait és nagytiszt. lelkészeit; hogy a társaság által az egyes egyházakhoz régebben megküldött kérelme alapján, ez évben is *Nagypéntek ünnepén* egyházi gyűjtést rendezni s egyszerűs mind a hivatkozott adakozás nemes céljáról fölvilágosítani kegyeskedjenek. A begyűlt adományokból a társaság alapjára juttatandó összeget s esetleg a confirmandusok adományát, kéri az elnökség a Nagypénteki Reform. Társaság gondnoki hivatalának *Budapest II. Fő utca 71.* megküldeni, honnan az adomány azonnal nyugtáztatni fog.

— **Orgonázó kántorok és az érdeklődők figyelmébe.** A református kántorok közt általánosan elterjedt szokás, hogy az egyházi ének sorai között u. n. „közbejátékot“ játszanak. Mi értelme van eme közbejátéknak? Többször gondoltam rá, de elfogadható okát meg nem találtam. Emeli tán az ének szépségét azzal, hogy változatossá akarja tenni? Nem mondhatnók. Már csak azért sem, mert minden sor után következik s e közbejátékok magukban is, — úgy terjedelemre mint tartalomra többé-kevésbé hasonlítanak egymáshoz. A hol pedig a kántor hosszú közbejátékot játszik, mintha csak technikai készülségét akarná bemutatni, futkos le s fel az orgonán — ott valósággal kellemetlen az éneklés, oly soká következik egyik sor a másik után. Így rontja a közbejáték a dallam egységét s ezzel együtt a szövegnek sokszor olyan részei esnek egymástól távol, a melyek különben szorosán összetartoznak. Hagyják el tehát a t. kántor urak a közbejátékot, ezt az üres, semmitmondó cifraságot, csupán a versszakok között orgonázzanak valami rövidet. Játszszák az éneket a kellő időmérték szerint: se elsietve, se nagyon vontatva. A sorok utolsó hangját kissé tartsák ki s a kéz pillanatnyi felemelése után kezdjenek új sorba. Az ilyen játék illik a mi énekeinkhez, már csak egyházunkban uralkodó egyszerűség elvével fogva is. Baja, 1903. márc. 23. *K. D.* tanítóképző-intézeti helyettes tanár.

— **A hódmezővásárhelyi ev. ref. egyházban** a külterületen lakó hivek lelki gondozására ez évvel min-

den lehető intézkedés megtételét. Isteniszteleti helyekül az iskolatermek szolgálnak, hova a tanító tanítványai által izenettel és a tervezet nyomtatványa által hívja meg a szülőket és családjaikat. A mely iskolakörzetben kevesen vannak a ref. hívek, ott a tanító végzi az isteniszteleket, a hol pedig sokan vannak, ott a lelkész is megy ki időnként. A nyári 2 hó e tekintetben szünet. Magát a tervezetet s az arra vonatkozó utasításokat és felvilágosításokat Szeremlei Sámuel lelkész annyi körültekintéssel és oly részletesen dolgozta ki, hogy az követendő például szolgálhat minden nagy egyháznak. Ugyancsak az egyház az elmúlt héten a szavazatok nagy többségével Losonczy Endre kunágotai lelkészt választotta meg a tabáni lelkészi állomásra, kiből jól képzett lelkészt és jó predikátort nyert, miért is őt a más pártiak is megnyugvással fogadják. Legyen vele az Ur kegyelme, hogy szép hivatását áldásosan vihesse, hogy az egyház elérhesse vele azt a célt, a melyért a tabáni lelkészséget felállította. Megválasztatott az egyház főgondnokának, egyszerszmind a város kir. tanácsos polgármesterének a veje. Új állását május elsején foglalja el. Ez egyházban márc. hónapban a téli vallásos felolvasások is bevégeztek, mely hat helyen hétről hétre igen szép érdeklődéssel folyt az egyszerűbb híveknek. Éppen azért, hogy az uri közönség is felinditassék e vallásos irányban, virágvasárnapra egy protestáns estély tervezetük kiváló műsorról, bár az idő rövid volta miatt — valószínűleg — csak helybeli szereplőkkel. A husvéti szünidő alkalmával az egyház főgymnásiumi ifjúsága igen szép számmal, mintegy 50—60, tanárai vezetésével Fiuméba rándul el s hazajövet fővárosunkat is megtekintendi. Mint kedves dolgot említjük meg, hogy a múlt vasárnap d. e. kedvező szép időben, Kallós Ede szobrász szép művét, Kossuth Lajos álló bronz szobrát leplezte le a város nagyközönsége. Ott áll e szobor a Kossuth-téren, hol a nagy férfiú 1848-ban gyújtó szóoklatát tartotta s ezt a jelenetet örökíti meg. Az ünnepélyt a polgármester tartalmaz, remek beszéddel nyitotta meg; majd a város koszoruját helyezte a szobor lábaihoz. Másodikul Kossuth Ferencz tette le az országos függetlenségi párt koszoruját, — mert a nép hallani kívánta — hosszabb beszéd kíséretében. Aztán helyből és a környékből az egyházak, községek, egyletek, körök stb. temérdek s szebbnél-szebb koszorukat hoztak a hazafias kegyeletnek. Az egész ünnepély felettébb megható és lélekemelő volt.

— **Köszönet.** Király Gyula ev. ref. lelkész ur Mikolából, a járásbírósg által megállapított napdíját, 6 koronát, a szatmári ev. ref. felsőbb leányiskola pénztára részére ajánlotta fel. Ugyancsak nevezett lelkész ur egy perében kiegyezvén, ellenfelétől azt kívánta, hogy a helybeii ev. ref. felsőbb leányiskola részére 400 koronát lefizessen; ez összeget intézetünk már meg is kapta. Fogadja az igen tisztelt lelkész ur intézetünk hálás köszönetét.

Az igazgatóság.

— **A szentesi református kör** f. hó 22-én tartotta évi rendes közgyűlését, a melyen a kör elnöke Futó Zoltán lelkész beszámolt azon működésről, melyet a kör megalakulása 1900. év dec. 8 dika óta kifejtett. A kör tevékenysége különösen a téli időszakban nov. 1-től március utoljáig tartott vasárnapi vallásos estélyek rendezésére irányult. E tekintetben a kör igazán szép munkát végzett. Az első évi ciklusban tartott 17, a másodikban 14, az elmúlt télen 19 vasárnapi estélyt még pedig nemcsak egy, de két, sőt több ízben három helyen is egyszerre, úgy, hogy az összes felolvasási estélyek száma 83 volt. Ezen felolvasások iránya tul-

nyomóan vallásos v. valláserkölcsei irányu volt, mert a megtartott 180 felolvasás, szavalás és ének közül 99, tehát az összes felolvasások 55%-a vallásos irányu volt, a többi felolvasás részint történelmi, föld és néprajzi, részint más ismeretterjesztő vagy szépirodalmi irányu volt. A felolvasásokat a hívek annyira megkedvelték, hogy az estélyek tartására szolgáló helyiségek mindennél szűkebbnek bizonyultak s a jövő télre a helyiségek kibővítéséről kell gondoskodni. A vallásos estélyek tartásán kívül a hitélet élénkítésére s az egyház tagjai közti érintkezés és bizalom felkeltésére a kör a város egyik részint könyvtár, társalgó és olvasótermet létesített, a hol a hívek egész éven át a délutáni és estvéli órákban olvasgatás és társalgással elszórakozhatnak. Futó lelkésznek egyházujra-alkotó munkájában segítői voltak: Gorócz Lajos lelkész társasága, az egyház tanítói nagy része, a főgymn. ref. vallásos tanári kara, ügyvédek s több hitbuzgó nő.

Mindenki tudja, hogy a Mauthner-féle impregnált lakarmányrépamag a legnagyobb termést adja, hogy konyhakerti magvaiból a legjobb főzelék és zöldség terem és hogy virágmagvaiból fakad a legszebb virág. Szóval a Mauthner-féle magvak a legjobbak, készletei a legnagyobbak és árai igen olcsók.

— **Lapunk 1898—1902. évfolyamai** 10 koronájával kaphatók V. Szabó Sándor lelkésznel Hermánszeg, u. p. Jánk.

— **Gyászhirek:** A rohodi ev. ref. egyház fájdalomtól megdöbönt szívvel jelenti szeretett jó lelkészének hasonlólag Özv. Takács Gyuláné Patay Irma, úgy maga, mint gyermekei s rokonai nevében megtört lélekkel tudatja felejtethetlen jó férjének **felső gelléri Takács Gyula** rohodi ev. ref. lelkésznek március hó 29-én d. u. 6 órakor hosszas szenvedés után életének 48-ik, boldog házasságának 8-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogult hült tetemei március hó 31-én d. u. 2 órakor fognak a rohodi ref. sirkertben örök nyugalomra tétetni. Áldás és béke az Ur igaz szolgája a pótolhatatlan jó férj és apa, a páratlan jó testvér haimvaira! A rohodi ev. ref. egyháztanács. Özv. Takács Gyuláné szül. Patay Irma, Árpád, Gyula, Olga, Tibor, Attila gyermekei. Ipa Patay József és neje Ponoczky Erzsébet. Takács Izabella férj. Boros Lajosné, Takács Alojzia Gerhard Józsefné, Takács Johanna Hadady Elekné, Takács Zsigmond s neje Papp Terézia, sógorai Árpád Emil, Takács Julianna, Kolos Barnáné mint testvérek. — A legmélyebb fájdalom lesújtó érzetével tudatjuk, az összes rokonság nevében is, a forrón szeretett, felejtethetlen emlékü jó férj, gondos atya, nagyatyja, szerető vő, testvér és sógornak **Meső János** ev. ref. népiskolai tanítónak élete 60-ik, boldog házasságának 34-ik évében rövid, de kínos szenvedés után március 30-án d. u. 3 órakor történt gyászos elhunytát. Kedves halottunk hült tetemei apr. 1-én d. u. 3 órakor a Kossuth-téri ev. ref. templomban tartandó ima után a keleti sirkertben helyeztetnek örök nyugalomra. Hajdúböszörmény, 1903. márc. 30. Bánatos özvegye: Mező Jánosné szül. Ferenczy Sára. Gyermekei: Mária, férjével Csemetey Károlyival, Sándor, Erzsébet, Endre, Ilona. Unokája: Csemetey Mariska. Anyósa: özv. Ferenczy J.-né. Testvérei: Mező Sándor, Mező Imre. Sógora: Ferenczy Sándor. Áldás és béke lengjen porai felett!

Szerkesztői üzenet.

Többeknek. A zsinati törvénytervezetekre vonatkozólag több jelentés és munkát érkezett be hozzánk. Egymásután ki fogjuk adni.

Tartalomjegyzék: Jézus utolsó útja. Dr. Masznyik Endre. — Presbyteri rendszerünk és a zsinati törvénytervezet. Győry Lajos. — Mi nincs meg a konventi törvénytervezetben? Sipos József. — Közéletünk: A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Körösvölgyi. — A debreceni egyházmegyéből. F. Varga Lajos. — Irodalom. — Külföld: A francia katólikus lelkészek tömeges áttérése a protestáns vallásra. Veress István. Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Most jelent meg:

Szügyi József. „Négyhangú magyar ev. ref. Chorálkönyv“
II. kiadása. Ára 8 korona.

Szügyi József 225 orgona előjáték ára 6 korona,
és

Van-Oosterzee, „a Heidelbergi Káté 52 egyházi beszédben. Ára a 2 vaskos kötetre terjedő műnek füzve 10 kor., csinos és erős vászonkötésben 12 kor.

Megrendelhetők a kiadónál:

László Albert és Társa

a tiszántúli ev. ref. egyh.-ker. kizárólagos bizományosánál
Debrecenben.

Az utóbbi 2 koronás havi részletfizetésre is.

ÉLŐ KERITÉS

Gleditschia csemeték és magvak.

Ezer darab két éves csemete ára 6 forint, elegendő kétszáz méter kerítés örökítéséhez.

A csemeték 2 éves, egy méter magas, botvastagságúak.

Óriási tövisű, igen gyorsan fejlődő sövény-növény. Ez az egyedüli, melyből oly örökös kerítés nevelhető pár év alatt, rendkívül csekély kiadással, melyen nemhogy ember, de semmiféle állat, még apró nyulak sem hatolhatnak át. Nagyobb és kisebb birtokok, hegy-községek, legelők, udvarok, majorok, kertek, temetők stb. stb. a legolcsóbban egyszersmindenkorra kulcsal zárhatóan kerithetők körül. Főelőnye még az is, hogy egész május közepéig a legjobb eredménnyel ültethető. Minden rendeléshez rajzokkal ellátott ültetési és kezelési utasítás mellékeltek.

Bővebb tájékozás végett szíves fénynyomatu díszes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek, rendelési kötelezettség nélkül. Az árjegyzésen kívül egy oly könyvet kap ezzel, ki címét egy levelezőlapon tudatja, hogy nincs az a ház vagy család, a hol annak tartalmát haszonra ne fordítanák, városon, falun, puszán, gazdag, vagy szegény családnál egyaránt. Így még azoknak is érdekében áll, kik rendelni semmit nem akarnak, mert benne számos oly közlemények foglaltatnak, melyek mindenkinek nagy szolgálatot tesznek.

Cím: Ermelléki Első Szőlőoltvány-Telep, Nagy-Kágya, u. p. Székelyhid.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.